

HESAP UZMANLARI KURULU
KAYITDIŞI EKONOMİ PANELİ

27 Mayıs 2005

Ankara

SUNUCU- Sayın bakanlarım, Sayın Başkanım, kıymetli konuklar ve basınımızın değerli temsilcileri; Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'nci Kuruluş Yıldönümü çerçevesinde düzenlenen Kayıtdışı Ekonomi Konulu Panelimize hoş geldiniz.

Sizlerin de bildiği üzere, kamu finansmanın sağlam kaynaklardan yapılması ve uygulanan ekonomik politikaların etkinliği çerçevesinde özellikle önem arz eden kayıtdışı ekonomi kavramı ülkemizin öncelikli sorunları arasında yer almaktadır.

Sorunun çözümüne katkıda bulunmak üzere panelimizde oldukça yararlı değerlendirme ve tartışmalar olacağını ummaktayız.

Açılış konuşmalarına geçmeden önce Kurulumuzun kuruluşu ile ilgili olarak Başbakanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın bizlere göndermiş olduğu telgrafi okumak istiyorum.

“Sayın Mahmut Vural, Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı;

Yoğun programım sebebiyle katılmadığım panele davetiniz için teşekkür ederim.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'nci Kuruluş Yıldönümünü kutlar, bu vesile ile düzenlemiş olduğunuz panelin başarılı geçmesi temennisi ile size ve değerli katılımcılara saygı ve selamlarımı sunarım.

Recep Tayyip Erdoğan
Başbakan”

Ayrıca elimize ulaşan çok sayıda kutlama telgrafları içerisinde; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcımız Sayın Abdüllatif Şener, Devlet Bakanımız

Sayın Ali Babacan, Kültür ve Turizm Bakanımız Sayın Attila Koç ve Sağlık Bakanımız Recep Akdağ buradan teŖekkrlerimizi sunuyoruz.

Ŗimdi izninizle aılıŖ konuŖmasını yapmak üzere Maliye Hesap Uzmanları Vakfı BaŖkanı Sayın Aydın Günter'i kürsüye davet ediyorum; buyurun efendim.

AYDIN GÜNTER (Maliye Hesap Uzmanları Vakfı BaŖkanı)- Sayın bakanlarımız, değerli konuklar, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde düzenlediğimiz panelimize hoŖ geldiniz.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

KuruluŖ Yıldnmlerimiz de geleneksel olarak her yıl düzenlenen panellerimiz, o yılın en önemli gördüğümüz ekonomik konusunu ele alıyor. Evvelki yılki panelimizin konusu, Kamu Borç Yönetimi, geçen yılki panelimizin konusu ise, Enflasyonsuz YaŖama Hazır mıyız idi.

Geçen sürede kamu borç yönetiminde olumlu geliŖmeler olduğunu, enflasyonun ise gerilemeye devam ettiğini gördük. Umarım panelimiz kayıtdıŖı ekonomi konusunda da önemli geliŖmelere vesile olur.

Saygıdeğer konuklar, aslında kayıtdıŖı ekonomi uzun yıllardır ülkemizin gündeminde olan ve üzerinde yoğun tartıŖmaların yapıldığı bir konu. Ancak son yıllarda uygulanan istikrar programı çerçevesinde ülkemiz ekonomisinde görülen olumlu geliŖmeler gündemde kalan en önemli sorun olarak kayıtdıŖı ekonominin ortaya çıkmasına sebep oldu.

Enflasyonun yüzde 100'leri geçtiği, gecelik faizlerin yüzde binleri aŖabildiėi, kamu bütçesi açıklarının milyarlarca dolarlara ulaŖtıėı bir ortamda ilgilenilmesi gereken, belki daha önemli değil, ama acil sorunlarımız vardı. Ancak bugünün ortamında acilen çözümlenmesi gereken en önemli ekonomik ve sosyal sorunumuz kuŖkusuz kayıtdıŖı ekonomidir.

KayıtdıŖı ekonomi deyince ilk akla gelen iŖlemlerin vergi dıŖı bırakılması, bunun sonucu olarak Hazine'nin gelir kaybı olmaktadır. Hazine'nin gelir kaybına bağlı olarak çıkan dengesiz ve yüksek oranlı vergileme, en önemlisi

yüklenilen sorumlulukların ve bir grubun üstüne yıkılması suretiyle vatandaşlar arasında haksız rekabete yol açmaktadır.

Bunlar doğru olmakla birlikte kayıtdışı ekonomi ayrıca ekonomik büyüklüklerin gerçek boyutunu ve göreceli ağırlığını saptamayı olanaksız kılmaktadır. Bu da ekonomik sorunların doğru teşhis edilmesini, doğru çözümlerin bulunmasını engellemektedir.

Gayrisafi Milli Hasıla, istihdam, gelir dağılımı gibi ekonomik verilerin doğru belirlenememesi, kaynakların doğru ve verimli kullanılamamasına yol açmaktadır.

Türkiye’de kayıtdışı ekonominin oluşumunda yüksek enflasyon, gelir dağılımı bozukluğu, hızlı kentleşme, yüksek oranlı vergileme ve verginin kötü harcandığına dair genel kanı nedeniyle vergiye karşı oluşan direnç yanında en önemli faktörler ekonominin genel verimsizliği ve yaygın işsizliktir.

Üretim sürecinde varolan verimsizlik, kârı korumak veya yükseltmek amacıyla maliyet unsurlarından tasarrufa yöneltmekte, en kolay tasarrufta vergiden yapılmaktadır.

Böylece kayıtdışında olan ve vergi ödemeyen verimsiz işletmeler, vergisini ödeyen verimli işletmelere karşı haksız rekabet yaratmakta ve durum ekonomide verimsizliği teşvik eden bir kısır döngüye dönüşmektedir.

Yaygın işsizlik ise, kayıtdışı istihdama razı olan emek arzı yaratmaktadır.

Sayın konuklarımız; ülkemizde kayıtdışılığın boyutları konusuna gelince bu konuda çeşitli çalışmalar var. Çeşitli yöntemlerle yapılan çalışmaların kaba bir ortalaması alındığında ağırlıklı olarak Gayrisafi Milli Hasılanın yüzde 25 ila yüzde 60’ı arasında değişen değerler olduğu görülüyor.

Gerçek değer ne olursa olsun, ülkemizdeki kayıtdışı ekonominin boyutlarının G8 ülkeleri, gelişmiş sekiz ülke ortalaması olarak bilinen yüzde 8-10’ların veya gelişmiş ülkeler ortalaması olarak ifade edilen yüzde 10 ila 30’ların çok üzerinde olduğu açık.

Eğer ülkemizin gelişmiş ülkeler düzeyine çıkmak, Avrupa Birliğine üye olmak gibi hedefleri varsa, kayıtdışı ekonominin mümkün olduğu ölçüde kayıt altına alınması şart.

Böyle bir mücadelenin başarılı olması içinse, bir devlet politikası olarak benimsenmesi, stratejik bir eylem planı hazırlanması, kararlı davranılması ve toplumsal destek ve katılımın sağlanması zorunlu gözüküyor.

Kayıtdışı ekonomi ile mücadelede, kayıt altında olan işletmelerin desteği de çok önemli. Kayıtdışı ekonomi olgusunun her ne kadar toplumda kayıtiçinde olanlar ve olmayanlar şeklinde bir gruplaşma yarattığı kabul edilse de, kayıtlı ekonominin, kayıtdışından hiç yararlanmadığını söylemek mümkün değil.

İşletme bazında bakıldığında, kayıtdışından girdi sağlayan işletmelerin girdi maliyetlerinde ucuzluk oluşmakta ve kâr marjı yükselmekte, ancak kayıtdışında olan birikime de katkı sağlamakta.

Bu işletmelerin ufak maliyet avantajlarını bir yana bırakmaları ve gerek rekabet ve gerek kurumlaşma açısından uzun vadeli menfaatlerinin tamamen kayıt altında olmaları bilinciyle bu mücadeleye destek vermeleri gerekiyor.

Kayıtdışı ekonomiyle mücadele her ne kadar toplumsal bir çaba ise de, liderinin Maliye Bakanlığı olacağına şüphe yok. Dolayısıyla çoğu konuda olduğu gibi bu konuda da görev sorumluluğunun ve onurunun bu salonda bulunanlara ve temsil ettiği kimselere ait olacağı açıktır.

Saygıdeğer konuklar, panelimizde sunuş konuşmasını yapacak olan TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Ömer Sabancı'ya, panelimizin yönetmeni gazeteci-yazar Profesör Doktor Sayın Güngör Uras'a, değerli konuşmacılar; Gelirler Dairesi Başkanvekili Sayın Osman Arıoğlu, Maliye Bakanlığı Baş Hesap Uzmanı Sayın Serdar Koyutürk ve Vergi Konseyi Başkanı Sayın Mustafa Uysal'a katılımları için teşekkür ediyorum.

İtalya Maliye Bakanlığı temsilcisi Sayın Schiavo mazereti nedeniyle toplantımıza katılamıyor. Kendisinin yerine İtalya'nın kayıtdışı ekonomisi konusundaki tecrübelerini Sayın Maria Teresa Montedura aktaracaklar, kendilerine ayrıca teşekkür ediyoruz.

Panelimizin uygulamacılara ışık tutmasını ve kayıtdışı ekonomiyle mücadelede bir kilometre taşı olmasını diliyor, hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- Sayın üstadımıza teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar, şimdi izninizle açılış konuşmalarını yapmak üzere Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın Mahmut Vural'ı kürsüye davet ediyorum; buyurun Sayın Başkanım.

MAHMUT VURAL (Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı)- Sayın bakanlarım, değerli milletvekilleri, değerli konuklar, sevgili üstat ve arkadaşlarım, basınımızın değerli temsilcileri; hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyor, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'nci Kuruluş Yıldönümü nedeniyle düzenlenen Kayıtdışı Ekonomi konulu panele hoş geldiniz diyorum.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluş yıldönümleri nedeniyle düzenlenen paneller artık geleneksel hale gelmiş bulunuyor.

29 Mayıs 1945 tarihinde kurulan Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'nci Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle düzenlenen panelin konusunu kayıtdışı ekonomi olarak belirledik.

Kayıtdışı ekonomi, uzun yıllardır ülkemizin gündeminde bulunan ve üzerinde en yoğun ve hararetli tartışmaların yapıldığı konulardan birisidir.

Kayıtdışı ekonomi kamu finansman dengesinde meydana getirdiği olumsuzluğun yanı sıra, yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getiren vatandaşlar aleyhine haksız bir rekabet ve ticaret ortamı yaratmaktadır.

Hesap Uzmanları Kurulu olarak, kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması konusuna büyük bir önem veriyor ve çalışmalarımızı bu yönde yoğunlaştırıyoruz. Bu amaçla 2004 yılında kayıtdışı ekonomi konusunu bilimsel bir yaklaşımla ele alan bir çalışma başlattık ve bu konudaki tespitlerimizi ve çözüm önerilerimizi bir rapor haline getirdik.

Öte yandan geçen sene uygulamış olduğumuz denetim stratejimizi kayıtdışılık ile daha fazla mücadele edebilecek bir yapıda yeniden düzenledik. Bilindiği üzere ekonomide mal ve para hareketi olmak üzere karşılıklı, iki yönlü bir akım vardır. Gelişmiş ülkelerde vergi denetimleri para hareketlerini izlemek

suretiyle yapılır. Zira para hareketleri büyük çoğunlukla bankalar üzerinden yapılır ve bu hareketler banka sisteminde iz bırakır. Bu nedenle daha sonra bu hareketlerin tespit edilmesi ve vergi incelemelerinde kullanılması mümkündür. Mal hareketleri ise, iz bırakmazlar ve bu hareketleri anında tespit etmediğiniz takdirde sonradan tespit etmeniz mümkün olmaz.

Gelişmemiş ülkelerde mal hareketlerine dayalı bir vergi incelemesi öne çıkar. Çünkü bu ülkelerde finans sektörü yeterince gelişmemiştir ve ekonomi nakit hareketlerine dayalıdır.

Kurul olarak 2004 yılında özellikle geçici inceleme yerlerinde para hareketlerini izlemek suretiyle kayıtdışı faaliyetleri ve kazançları ortaya çıkarmaya çalıştık ve çok çarpıcı sonuçlara ulaştık.

Buna göre, hesap uzmanlarının 2004 yılında yaptıkları incelemeler sonucunda tespit ettikleri yaklaşık 9 katrilyonluk matrah farkını, yaklaşık 1.1 katrilyon lirası yukarıda bahsettiğim para hareketlerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkartılmıştır ve bu faaliyetler maalesef tamamen kayıtdışıdır.

Bu yıl banka yoluyla yapılan para transferlerine dayalı vergi incelemesini sistemli bir şekilde daha da yaygınlaştırıyoruz. Şu an İstanbul, Ankara, İzmir dahil 19 büyük ilimizde 6 bin 300 banka hesabını mercek altına almış bulunuyoruz.

Bu 6 bin 300 hesapta gerçekleşen işlem hacmi yaklaşık 100 milyar Yeni Türk Lirasıdır, yani 100 katrilyon liraya denk gelmektedir.

2005 yılında Gayrisafi Milli Hasılanın tahmini olarak 480 milyar Yeni TL, yani 480 katrilyon TL olacağı gözönünde bulundurulduğunda incelenecek para hareketlerinin büyüklüğü çok daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Kayıtdışı ekonominin büyüklüğünü tam olarak hesaplamak tanımı gereği mümkün değildir. Ancak değişik yöntemler kullanılarak kayıtdışı ekonominin boyutu tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Ülkemizdeki kayıtdışı ekonominin büyüklüğüne ilişkin olarak yapılan tahminlerde Gayrisafi Milli Hasılanın yüzde 2'si ile yüzde 137'si arasında değişen birbirinden çok farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Bu durum Türkiye'deki kayıtdışı ekonominin boyutu konusunda farklı yorumların ve değerlendirilmelerin yapılmasına neden olmaktadır. Hesap Uzmanları Kurulu'nun Kayıtdışı Ekonomi Raporunda yer alan ve Hesap Uzmanları tarafından Türkiye'de ilk defa gerçekleştirilen bir çalışmaya göre, son yıllarda ekonomimizdeki kayıtdışılığın oranı yüzde 30 civarındadır. Bu kayıtdışılık oranına Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan ve endüstriler arasında mal ve hizmet akımını gösteren "input-output" tablolarını esas alan bir modelleme çerçevesinde ulaşılmıştır.

Başhesap Uzmanı Serdar Koyutürk'ün panelde sunacağı tebliğde, modele ilişkin ayrıntılı bilgiler verecektir.

Bir ülkede kayıtdışı ekonominin varlığını ve büyüklüğünün önemi elbette yol açtığı olumsuz sonuçlar bakımından da değerlendirilmelidir. Ekonomideki kayıtdışılık vergi sistemini olumsuz etkilemekte, vergi tabanının aşılmasına ve vergilendirilebilir kaynakların kontrol dışına çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumda vergilendirilebilir kaynakların kontrol dışına çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumda devletin vergi toplama gücü ve etkinliği de azalmakta, vergide adalet ve eşitlik ilkesi, vergisini düzenli ödeyen kayıtlı kesim aleyhine bozulmaktadır.

Kayıtdışı ekonominin bir diğer olumsuz etkisi, kendisini çalışma hayatında göstermektedir. Kayıtdışı istihdamın büyük boyutta olması, çalışanların sosyal güvenlik şemsiyesi altına girmelerine engel olmakta, sosyal güvenlik harcamalarını karşılayacak yeterli prim toplanamamakta ve bunun sonucunda da sosyal güvenlik kuruluşları finansman güçlüğüne girerek kendilerinden beklenen hizmetleri sunamamaktadır.

Kayıtdışı ekonominin istatistiki anlamda olumsuz etkisi ise ülkenin refah düzeyi, istihdam, cari açık, fiyatlar genel seviyesi ve gelir dağılımı konularındaki verilerin doğru saptanamaması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bu durum verilerin eksik ve hatalı olarak oluşmasına ve bu veriler temel alınarak oluşturulacak sosyal ve ekonomik politikaların uygulamada başarısız olmasına veya istenmeyen sonuçlar doğurmasına neden olmaktadır.

Kayıtdışı ekonominin varlığı toplumda devlet otoritesine olan güvenin azalmasına, hukuka ve adalet sistemine olan inancında zedelenmesine yol açmaktadır. Kayıtlı faaliyette bulunanlar, ekonomideki yaygın kayıtdışılığı gördüğünde sisteme olan güvenlerini kaybetmekte ve kayıtdışılığa yönelmektedirler.

Kayıtdışı faaliyette bulunanlar ilişkilerini yasal düzenlemeler dışında yürütmekte, bunun sonucunda da toplumda hukuk düzeninin yerini yer altı ilişkileri almakta, toplumda suç ve suçlu sayısı giderek artmaktadır.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız olumsuz etkiler göz önüne alındığında kayıtdışı ekonominin artık sadece Maliye Bakanlığını, salt vergisel nedenlerle ilgilendiren bir konu olmaktan çıkarak toplumun tüm kesimlerini yakından ilgilendiren ulusal bir sorun haline geldiği rahatlıkla söylenebilir.

Kayıtdışı ekonominin önlenmesi veya daha gerçekçi bir ifadeyle azaltılması konusunda çok çeşitli ve farklı görüşler dile getirilmektedir. Bu görüşlerin çıkış noktası çoğunlukla vergi sistemidir. Yani çözümü vergi sisteminde yapılacak olan değişikliklerde aramaktadır. Oysa tek başına yapılacak vergi sistemindeki yapılacak değişikliklerle kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması mümkün değildir. Çünkü kayıtdışı ekonomi, ülkenin tüm ekonomik altyapısı ile ilgili bir olgudur. Dolayısıyla, tüm ekonomik yapıyı ilgilendiren ticaret, icra-iflas, ihale kanunu, özelleştirme mevzuatı, imar iskan mevzuatı gibi konularda da değişiklikler yapmak gerekmektedir. Bu ulusal sorunun çözümünde kamu veya özel tüm kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum örgütlerine de büyük görevler düşmektedir.

Bu şekilde elbirliğiyle yapılacak mücadelede 2005 yılı içerisinde önemli bir mesafe katedileceğine gönülden inanıyoruz.

Bu panelin kayıtdışı ekonomi ile mücadelede yeni bir dönüm noktası olacak gelişmelerin başlangıcı olmasını diliyor, tüm katılımcılara panelimize göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

SUNUCU- Sayın Başkanımıza teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar, açılış konuşmalarını yapmak üzere Maliye Bakanımız Sayın Kemal Unakıtan'ı kürsüye davet ediyorum; buyurun Sayın Bakan.

KEMAL UNAKITAN (Maliye Bakanı)- Sayın bakanlar, Sayın Başkan, değerli konuklar; sözlerime başlarken önce hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Ve Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle tertip ettikleri bu panele katılımınızdan dolayı önce hepinize teşekkür ediyorum. Neden? Çünkü ben de bir eski hesap uzmanıyım, hesap uzmanının eskisi olmaz zaten.

Ve bu paneli yine düzenledikleri içinde huzurunuzda Hesap Uzmanları Vakfına ve Derneğine de ayrıca teşekkür ediyorum ve tebrik ediyorum kendilerini.

Çünkü çok güzel bir konu seçtiler bu sene, geçen sene de güzel bir konu seçmişlerdi, bu senede ve bu da kayıtdışı. Yani ülkemizin, belki ben Maliye Bakanı olarak söylüyorum ama en önemli meselesi, bu kayıtdışı ülkemizin en önemli problemi ve bütün dertler burada yatıyor. Bunu çözdüğümüz zaman ülkenin hemen hemen birçok problemi halledilecektir ve Türkiye başka bir Türkiye olacaktır. O bakımdan tebrik ediyorum arkadaşlarımı.

Ayrıca bize güzel de bir sinevizyon gösterisi yaptılar, bu kadar herkes methetti hesap uzmanlarını, bu methiyeler herhalde bir sene yeter size hesap uzmanları. Gelecek sene yine aynı şeyi söyleriz, ama sizlerle gurur duyuyorum onu söyleyeyim.

Değerli misafirler; kayıtdışı ekonomi diyoruz, bundan da zaman zaman da şikayet ediyoruz. Kimisi diyor kayıtdışı illa halledilmeli, yapılmalı, bazen de öyle şeyler duyuyorum ki kayıtdışının bizzat içinde olanlar bile şikayet ediyor. Ben biliyorum onları, onlarda şikayet ediyor "bu kayıtdışı illa önlenmeli" diye söylüyorlar ama hiçte kimse dönüp kendi evinin önünü süpürmeye kalkmıyor. Bunlar tabii herkesi söylemiyorum, çok değerli kurumlarımız var, çok değerli şirketlerimiz var. Hakikaten Avrupa standartlarında çalışan, yani vergiyi kaçır desem bile yapmayacak kuruluşlarımız ve bunlar giderek de artıyor, bunlar

memnuniyet verici hususlar. Ama öyle durumlar var ki, ben biliyorum o sektörleri veyahut da o işyerlerini veyahut da o bölgeleri, onlarda da diyor ki, “bu kayıtdışı önlenmeli”. Bu ne perhiz, ne lahana turşusu.

Zaman zaman da söylüyorum ben onlara özel olarak, diyorum ki, “önce kendinize bir bakın” zaten kendilerine bakmayanlara biz bakacağız, şimdi açıklayacağım biraz sonra.

Şimdi bunun ne zararları var, önce bunu açıklığa kavuşturalım. Kayıtdışı ekonomi bir ülke için büyük bir sorun, bu sorundan bir şekilde kurtulmak gerekiyor. Peki niçin sorun, neden bu sorundan kurtulmamız ve onunla mücadele etmemiz gerekiyor? Çünkü kayıtdışı ekonominin pek çok olumsuz sonuçları ve etkileri var. Bazılarına göre kayıtdışı ekonominin pozitif etkileri varmış gibi görünse de, bazıları maalesef öyle söylüyor; “kayıtdışı var ya bizim krize düştüğümüz dönemlerde bizi kurtaran budur”. Olur mu böyle şey, hiç insan mikroptan bir sıhhat düşünebilir mi, bir sağlık bekleyebilir mi? Toplumun mikrobi bu, toplumu kemiren bir mikrop. Onun için hiç kimse bu cahillige düşmesin. Kayıtdışı ekonomi bir ekonomi için, bir memleket için en büyük sorun.

Bir kere kayıtdışı ekonominin boyutlarının yüksek olduğu bir ülkede sağlıklı ekonomik ve mali politikaları tespit etmeniz ve uygulamanız mümkün değildir. Çünkü kayıtdışı ekonomi ekonomik ve mali politikalara dayandıracağınız sağlıklı verilerin üretilmesini engeller. Elinizde sağlıklı veri bulamazsınız bir defa, kaynakların etkin ve rasyonel dağılımını da olumsuz etkileyen kayıtdışı ekonomi aynı zamanda vergi ve sigorta primi tabanının büyük ölçüde daralmasına neden olur; sonuç, bütçe ve sosyal güvenlik açıkları olarak karşımıza çıkar.

Bakınız, Türkiye Osmanlı’dan beri iki meselesini halledememiştir; bir tanesi bu bütçe açıkları, bir tanesi de dış ödemeler dengesidir, yani cari açık dediğimiz konudur. Yıllardan beri, yüzyılı aşkın zamandan beri bakın Türkiye’nin bütçelerine veyahut da daha gerideki bütçelere, devamlı bütçe açıklarıyla uğraşmıştır, devamlı cari açıklarla uğraşmıştır.

Türkiye bu konuları halletmek mecburiyetindedir, ondan dolayı bütçe açıklarına çok önem veriyoruz. Geldiğimiz zaman, yani bundan 2,5 sene önce bütçe açıkları Gayrisafi Milli Hasılanın yüzde 14,5'una ulaşmıştı, ondan bir sene öncede 16,5 idi, biz geldiğimizde 14,5 idi. Ama 2004 yılı sonunu biz yüzde 7 olarak tamamladık, 7.1 veya 7.2 civarında.

Şimdi bu seneki bizim hedefimiz yüzde 6, fakat inanıyorum ki daha iyi bir performans yakalayacağız. Onu da niçin söylüyorum? Biliyorsunuz dört aylık bütçe neticelerini aldık ve yayınladık bunları da. Buna göre, aynı döneme göre 2004 yılı bizim mali açıdan iyi bir yılımızdı, bütçe bakımından oldukça iyi bir yıl, başarılı bir yılımızdı. Yüzde 6.5 faiz dışı fazlasını gerçekleştirdik, bütçe açığımızı oldukça aşağıya indirdik ve sağlıklı vergi gelirlerimizden daha fazla giderlerimizi karşılama imkanını bulduk.

Ama ona rağmen 2004'te ilk dört aylık açık aşağı yukarı 10 katrilyon, Yeni Türk Lirasına göre 10 milyar YTL civarında.

Bu sene aynı dönemde bu 5 milyar YTL civarında, yani aşağı yukarı yüzde 50'ye yakın, yüzde 45-50 arasında bir düşüş sağlandı, bu Türkiye için fevkalade önemli. Ve buna devam etmek lazım ve bu bütçe açıklarından Türkiye'yi kurtarmak lazım, esas hedefimiz budur.

Mastricht Kriterleri'ne göre bu yüzde 3'ün altında olması icap ediyor, ama Türkiye borcu yüksek olan bir ülke, yani Gayrisafi Milli Hasıla'ya göre yüksek, o da yüzde 90'ları bulmuştu, şimdi yüzde 63.5'lara düştü, o da 60'ın altına indirilmesi lazım. Ama bütçe açıkları fevkalade önemli.

Bütçe açığı var demek bir ülkede, kısacası o ülke borç almak mecburiyetinde demektir. Bunun kısa formülü bu. Bütçe açığı yüzde 3'ünde altında olsa ne çıkar; o zaman sen borç almak mecburiyetindesin. Cebinde paran var daha fazla masraf yapıyorsun, aradaki farkı ne ile karşılayacaksın, borçla karşılayacaksın gayet basit. Şimdi gerçi bizim özelleştirme gelirlerimiz artmaya başladı, bu sene ilk defa Hazine'ye borç ödesin diye özelleştirme 1 milyar dolar nakit parayı ödedi. Biliyorsunuz özelleştirme gelirlerini biz bütçe giderlerine almıyoruz, karşılamıyoruz, direkt borçların azaltılmasında kullanıyoruz. Ve

bütçe giderlerinin, bütçe açığının daha hızlı bir şekilde karşılanması bakımından işte bu kayıtdışı çok önemli. Neden? Niye başka memleketlere avuç açalım ki, veyahut da diğer beynelmilel finans kuruluşlarına niye gidelim ki, eğer biz bu kayıtdışını halledersek hiçbir yere gitmeye ihtiyacımız yok.

Sayın Kurul Başkanı açıkladı, herhalde panelist arkadaşlarımızda açıklayacaklar, bu işin açıklamasını Hesap Uzmanları Kurulu çok ince bir çalışma yaptı, ilmi bir çalışma yaptı. Ve bu çalışmalarına da devam edecek.

Orada ne dedi? Yüzde 30 kayıtdışı dedi, bu yüzde 30 bütçenin yüzde 30'u değil, Gayrisafi Milli Hasılanın yüzde 30'u.

Geçmiş senelerde bu daha yüksekti, 35'ler veya 40'lara doğruydı. Şimdi son senelere doğru bu 30'a düştü, ama çok büyük bir rakam; 300 milyar Gayrisafi Milli Hasılamızın olduğunu kabul edecek olursak, düşünün, yüzde 30'u 90 milyar dolar eder.

Peki bu kayıtdışından böyle mücadele edeceğiz de fazla paralar toplarsak ne olacak? Orada da vergilerin düşürülmesinde kullanacağız.

Şimdi benim elimdeki bütçe rakamlarına göre baktığım zaman benim bir supleksim yok maalesef. Neden? Ben yüzde 6.5 faiz dışı fazlasını bulmak mecburiyetindeyim. Türkiye'nin menfaati bunu icap ettiriyor.

Bakınız şimdi faizler kaçtı, 65-70'erdeydi biz geldiğimizde, şimdi ne oldu, 17'lere düştü, bu kafi mi, daha da düşmesi lazım. Türkiye'nin faiz yükünü azaltması lazım; bugün bütçede faiz yükü 35-40 milyar dolar, her sene Türkiye bu kadar faiz ödüyor, soygun gibi bir şey yani. Her zaman söylüyorum, bir Maliye Bakanı olarak beni en fazla üzen nokta, ne diye ben bu kadar faiz ödeyeyim. Belçika Maliye Bakanı geldi, borçları bizden fazla Gayrisafi Milli Hasıla oranlarına baktığımız zaman, ama ödediği faizler gayet makul, çünkü ülke riski düşük. Avrupa ülkesi, Avrupa Birliği'nin ülkesi, ülke riski fevkalade düşük. O ödüyor yüzde 3 faiz ödüyorsa, biz yüzde 17 faiz ödüyoruz. Bizim bunu düşürmemiz lazım, onu düşürebilmemiz için bu bütçe açığına dikkat etmemiz lazım, faiz dışı fazlaya dikkat etmemiz lazım, mali disiplinden bir santim ayrılmamız lazım, bu fevkalade önemli.

Ayrıca önemli olan bir husus daha var, işte bu kayıtdışıyla da mücadele etmemiz lazım.

Şimdi kayıtdışı ile mücadele biz bakanlık olarak elimizden geleni yapıyoruz. Attığımız adımlar var, atacağımız adımlar var ve buna da devam edeceğiz. Hükümet olarak da bunun kararlıyız. Ama bu sadece Maliye Bakanlığı'nın ve hatta sadece hükümetin de bir işi değil, toplum olarak bu imtihandan başarılı çıkmak mecburiyetindeyiz, aksi takdirde bizi Avrupa Birliği'ne üye yapmazlar arkadaşlar bunu iyi bilmemiz lazım. Ne kadar güzel müzakeremiz olursa olsun, ne kadar kendimizi iyi anlatırsak anlatalım önce bu işi halletmemiz lazım. İleri ülkelerde ne diyoruz; yüzde 8 ila 10 aralığında, o zaman oralara düşmemiz lazım.

Nasıl enflasyon ile mücadele ettiğimizde hakikaten başarılı oluyoruz; enflasyon ile mücadeleyi, ülke veriyor bu mücadeleyi. Sadece hükümet, sadece belli bakanlıklar değil, Türkiye bu enflasyon mücadelesinden başarılı çıkıyor, bunun için herkesi kutluyorum Türkiye adına. Özel sektör kendi üzerine düşeni yapıyor, üreticisi, ihracatçısı, herkes üstüne düşeni yapıyor.

Bakınız şimdi piyasalarda harcama eğilimleri değişti, davranış biçimleri değişiyor, küçük esnafımızda durgunluk var, niye durgunluk oluyor? Bir defa tüketici olan, alıcı olan kesim diyor ki; nasıl olsa fiyat artmıyor param olduğu zaman alırım veya elim elverdiği zaman alırım. Öyle bir duruma başladık şimdi, bu Türkiye için çok üzülecek bir nokta değil, ama bu durgunluk geçecek bunu bilelim, bu durgunluğu kısa zamanda biz kaldıracacağız ülkeden.

Fakat Türkiye olarak her zamanda dengeleri muhafaza etmek mecburiyetindeyiz. Mali disiplinden taviz vermemiz lazım ve Türkiye'nin geleceğini iyi planlamamız lazım. O yolda giderken acaba şuraya mı sapayım, buraya mı sapayım böyle bir şey yok, tek yol. Madem ki Avrupa Birliği ile müzakerelerimiz başlıyor, madem ki Avrupa Birliği'nin bir üyesi olacağız, buna niyetliyiz, o zaman o kriterleri Türkiye'ye yerleştirmemiz lazım. Ne bakımdan? Mali bakımdan, ekonomi bakımından, sosyal bakımdan, insan hakları

bakımından, demokrasi bakımından, her bakımdan. Çok uzağa gitmeye gerek yok, bak adamlara ona göre halini değiştir, fazla incelemeye falan lüzum yok.

Dolayısıyla kayıtdışı ekonomiyle mücadelede herkesin işbirliğine ve desteğine ihtiyacımız var Türkiye olarak, başka Türkiye yok arkadaşlar, bunu yapacağız. Bu makamda benim yerimde kim olursa olsun aynısını yapmak mecburiyetinde, hükümet yerinde kim olursa olsun aynısını yapmak mecburiyetinde ve Türk insanı olarak biz bu mücadeleden başarılı çıkmak mecburiyetindeyiz.

Şimdi tabii bunları söylüyoruz da, bunları söylerken bu kayıtdışını besleyen nedenler ne, niçin buralara gelmişiz, bunlara da bakmamız lazım. Yani bunları dar çerçevede, “niye kaçırıyor, şu şöyle” gibi polisiye tedbirlerle falan pek bir yere varılmıyor. O zaman bu hastalığı üreten mikroplar nelerdir, buna iyi tahlil etmemiz lazım.

Şöyle bir baktığımız zaman, önce bu fakirlik var ya, bu herkesin derdi bu fakirlikten kurtulmamız lazım. Kişi başına Milli Geliri düşük olan yerlerde kayıtdışı en büyük ülkelerdir, bunu bilin, o zaman kişi başına düşen Milli Gelirimizi artırmamız, yani ekonomimizi büyütmemiz lazım. Ekonomi büyüdüğü zaman, bakınız yabancı sermaye geliyor, şirketleriniz daha büyük oluyor ve o büyük şirketler sadece cirolarından büyümüyor, aynı zamanda mantalitelerini değiştiriyorlar, kurumsallaştırıyorlar neticede. O kurumsallaşmanın getirdiğı, işte kayıtdışından en büyük mücadele orada oluyor, en faydalı husus o oluyor. Dolayısıyla daha önceki konuşmalarımda...(Kaset sonu)

... kayıtdışı en fazladır. Neden? Enflasyon çünkü gizli bir el gibi herkesin cebine uzanır, uyurken bile adamın parasını çalar cebinden. Bir giderseniz aynı para ile aynı malı alamazsınız ertesi gün. Dolayısıyla bu enflasyon büyük bir hastalıktır, bu enflasyonun inmesi lazım.

Biz şimdi hükümet olarak ne yaptık? Evet geldiğimizde 2500 dolar civarındaydı, 2500-2600, şimdi 4200 dolar oldu. Bizim niyetimiz birinci dönem, şu geldiğimiz iktidar döneminde 5 bin doların üstüne çıkarmak, inşallah onu

yapacağız. Ve ikinci dönem bize tekrar vazife verilirse de o zaman 10 bin doların üzerine çıkmak, bizim hükümet olarak, parti olarak hedefimiz budur. Yani Türk milletini 10 bin doların üzerine çıkarmak ve 10 bin dolar çok mu, ayakta kalıp ötekilere yetişmek için ümidimiz başlayacak o zaman. Şimdi burnumuzun dibinde Yunanistan, 18 bin dolarlarda, 15 bin dolarlar da, yani 15-20 bin dolar arasında.

Dün bana Avustralya Büyükelçisi geldi, 42 bin dolar, konuşuyorduk ekonomiden falan bahsediyorduk, kişi başına düşen Milli Geliri 42 bin dolar, bizim de 4200 dolar. Dolayısıyla önümüzde çok yol var, ondan dolayı da kalkıp kısır çekişmelere Türkiye'nin tahammülü yok, lüksü yok. Hepimiz bakalım, "yahu biz onların seviyesine nasıl yetişeceğiz" onun gayreti içerisinde olalım ve onun içinde elbirliğiyle hareket edelim.

Efendim orada şu olmuş, burada bu olmuş, o onu demiş, bu bunu demiş, bırakın bunları, kısır çekişleri bırakması lazım Türk milletinin.

Daha müreffeh bir toplum nasıl meydana getirebiliriz, bu topluluktaki milli geliri nasıl artırabiliriz onun çaresine bakmamız lazım, ona bakmamız lazım, onun mücadelesini vermemiz lazım, o da tabii çalışmaktan ve disiplinden geçiyor.

Enflasyonu da çok şükür tek haneli rakamlara indirdik, onu hep beraber gördük. Dediğim gibi, bunların tamamı Türk milletinin başarısıdır, bunu iyi vurgulamak istiyorum. Bu başarılar Türk milletinin başarısıdır.

Şimdi yine kayıtdışını besleyen başka hususlar var; hızlı kentleşme var, kurumsallaşma eksikliği var, gelir dağılımındaki bozukluk var, vergi yasalarında yapılan değişiklikler var, bunları sayabiliriz. Ama bunlarla ilgili olarak da hükümet olarak inanın elimizden gelen her şeyi yapıyoruz.

Şimdi gelir dağılımındaki eksiklik, bundan dolayı çıkardık o Teşvik Yasasını, 49 ildeki teşviki bundan dolayı çıkardık. Ve bunu bizim halletmemiz lazım, gelir dağılımındaki dengesizliği halletmemiz lazım. Vergi yasalarında sık sık yapılan değişiklikleri özel sektörümüz sık sık dile getirirler. Belki de yine Sayın Sabancı konuşacak, o belki de yine dile getirir. Ama bugüne kadar biz

geldiğimizde ihtiyacı olan kanunları değiştirmek mecburiyetinde kaldık ve bu artık sık sık değiştirmeyi de gündemden tamamen çıkartmak istiyoruz ve bütün vergi kanunlarımızı, ana kanunlarımızı, Kurumlar Vergisini, Gelir Vergisini ve Vergi Usul Kanununu yeniden artık düzenleyeceğiz. Bunun içinde Vergi Konseyimiz ve kurduğumuz komisyonumuz hummalı bir şekilde çalışıyor. Bazen bana gece telefon ediyorlar, “Sayın Bakanım işte şu anda çalışıyoruz veyahut da çalışmamız bitti” üstatlarımız sağ olsunlar meccanın çalışıyorlar. İş gücü var, onu bırakmış, fakat ben bu Türkiye’ye, bu milletime, bu topluma nasıl faydalı olabilirim düşüncesiyle gelip o birikimlerini bizimle paylaşıyorlar, kendilerine buradan teşekkür ediyorum.

Yakında da hükümetimize sunacağız bunları tamamlayıp, herhalde önce Kurumlar Vergisini tamamlarız, ondan sonra da Gelir Vergisini tamamlayıp hükümetimizde de son şeklini verdikten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisine sunarız, bundan sonra kanun budur. Falanca maddesinin falanca kanunla değiştirilmiş şu maddesi falan artık olmayacak öyle bir şey, herkes kanunu bilecek, yeni kanuna göre hareket edeceğiz. Bu da nasıl? Basit ve anlaşılabilir olacak, basit ve anlaşılabilir bir şey. Hem dili kullanacağız, hem de tekniğini ona göre kullanacağız. Bunlarda hakikaten “background”u kuvvetli olan arkadaşlarımız çalışıyor.

Gelir İdaresi Kanununu da değiştirdik, bundan sonra Gelir İdaresi başlı başına ta vergi dairesinden veyahut onun şubesinden genel müdürlüğe kadar fonksiyonel bir zincir takip ediyor. Artık arada şu da ona söyleyecek o da şuna söyleyecek yok.

Denetim sistemini tamamen değiştiriyoruz ve teknolojik altyapıdan istifade ediyoruz. Bakın bu “Vedop 1 Projesi”ni yapanlardan Allah razı olsun, fevkalade güzel bir iş yapmışlar, fevkalade, benden önceki bakanlar, kimin emeği geçmişse.

Biz şimdi “Vedop 2”yi devreye sokuyoruz, aşağı yukarı vergi dairelerinde otomasyonun dışında vergi dairesi kalmayacak ve internet ortamından beyanname almaya başladık. 3.5 milyonu geçti aldığımız beyanname, bundan

sonra da vergi dairesine kimse getirip para yatırmayacak, herkes kendi hesabından direkt talimatını verecek yatıracak. Bu bize neyi getiriyor? Bu bize daha fazla vergi dairelerinin mükelleflerle yakın ilgilenmelerini getiriyor.

Bir tüccar düşünün, bir sanayici düşünün, adam müşterisinin kime mal sattığını bilmiyor, kimden para aldığını bilmiyor, böyle şey olmaz, orası batar. Bizimde vergi dairesi kimden para aldığını bilmiyor; aldım ama bu parayı getiren adam bana doğru mu getirdi, yanlış mı getirdi, hangi sokakta bu adam, vergi dairesi müdürüne sorsan hiç bilmez. Ama bundan sonra sokak sokak gezecekler, kendi bölgesini avucunun içi gibi bilecek, bilmedi, o zaman vergi dairesi müdürlüğü yapmasın. Bilecek.

Beyanname vermekten, almaktan adamlar baygınlık geçirenleri biliyorum ben, şimdi öyle bir derdimiz kalmadı.

Bir de en önemlisi, veri tabanı geliştiriyoruz biz. Veri tabanı ile artık sermaye ve mal hareketlerini çok kolay takip ediyoruz. Türkiye’de eski Türkiye değil, artık Türkiye’de kayıtdışı yapmaya başlasa bile illa bir yere kaydı giriyor. Malı sattı, parasını ne yapacak, nereye yatıracak, evinde saklayacak hali yok herhalde. Onları tek tek tespit etme imkanları var. Zaten pilot olarak bazı yerlerde bazı incelemeler yaptık, şimdi açıklamak istemiyorum yerini, oraları sarsıntı geçirdi. Kimse de bir şey söylemiyor tabii vergi suçu var, kimse de ben bunu yaptım demiyor sessiz sessiz gelip uzlaşmada parasını ödeyip gidiyor, trilyonlarca para tahsilatımız oldu. Bunları da çok fazla açık da işte, şunu yapacağız şunun üstüne böyle gideceğiz falan deyip ekonomiyi de rahatsız etmek istemiyoruz.

Ama vidaları da her gün biraz daha kısıyoruz.

Şimdi şunun çalışması yapılıyor: Mernis Projesi vardı, herkesin vatandaşlık numarası var, bundan sonra vatandaşlık numarası eşittir vergi numarası, eşittir sosyal sigorta numarası, eşittir, pasaport numarası, herkes o numarayı aldı mı o numara doğumundan ölümüne kadar gidecek. Nasıl Amerika’da “Social Security Number” vardır, aynen onun gibi. O numara bastın mı, o ne yaptı, ne etti, hepsi gösterilecek.

Şimdi bir arkadaşım anlatıyor, hanımı profesör, Fransa'ya gitmiş, Fransa'da belli bir dönem öğretim üyeliği filan yapıyor, üç-dört ay sonra vergi dairesinden çağırılmışlar, demişler ki, “Hanımefendi siz şu zaman Fransa'ya geldiniz, şu kadar maaş alıyorsunuz, şu kadar da harcamalarınız var, bu harcamalarınızda biraz da fazla bunları bize bir izah edin” diyorlar. Şimdi herkesten izahat alacağız, “Gel bakalım, sen şunları harcadın, şunları ettin, şunun izahatını bir alalım”, bununla ilgili gerekirse başka kanunlarda çıkaracağız.

Bizde şimdi bir “Hamiline çek” meselesi var, bu çek herkeste, kayıtdışı ödemelerin aracı “hamiline çektir” arkadaş, buna bundan sonra müsaade etmeyeceğiz. Bir de gitmişiz beynelmilel anlaşmalara da imza atmışız, ama bakıyoruz Avrupa Birliği'nde bu işi çözmüşler. Onlar nasıl çözdüyse bizde aynısı çözeceğiz, bununla ilgili kanuni düzenlemeleri de yakında getiriyoruz, arkadaşlarımız son çalışmalarını yapıyorlar, bunlarla ilgili çalışmalar var. Hamiline çek ne demekmiş hamiline çek; kim aldı, kim verdi, niçin verdi, yok böyle bir şey olmaz. Hamiline çeki kullanan şüpheli işlemler bildirimini yapacaklar, kime, MASAK'a, kara para incelemesi oradan yapılır. Bu uygulamaya Avrupa Birliği'ndeki uygulamayı Türkiye'ye getireceğiz, bu böyle bilinsin. Çünkü öyle bazı bölgelerimiz var ki, mal almak istiyorlar –bana şikayetleri geliyor- mal almak istiyor, öteki de satacağım malı diyor, fatura kesiyor malına, aman diyor bana fatura kesme, ne yapacak adam, fatura kesme ne demek, bunların hepsini biliyoruz.

Şimdi bir de bizim zirai ürünlerimizle ilgili hususlarımız vardı. Mesela, buğday; burada biz çiftçilerimizden fazla vergi almıyoruz biliyorsunuz, ziraattaki vergi politikası biraz daha değişik. Neden? Daha dar gelirli kimseler, az geliri var, şimdi orada biz teşvik sistemini yahut prim sistemini getiriyoruz. Prim sistemini verirken ne diyeceğiz? Kes müstahsil makbuzunu primini al, işte pamukta yapıldı iyi neticeler alındı, bundan sonra da getir bakalım müstahsil makbuzunu, buyur paranı. Müstahsil makbuzunu nereye kestir, bir de oraya bakılacak. Şimdi bu teknolojik altyapı gelişirken orada parayı ödeyen adam

direkt olarak vergi dairesinin sayfasına giriyor, orada sayfasına bakacak, “bunun kestiği adamın hakikaten aktif bir vergi mükellefi, tamam buyur paranı kardeşim”.

Mezar taşı, mezar taşı olmaz bu, tamam bitti, teknolojik olarak işini hallediyorsun.

Ama hükümetimiz ilk defa buğdaya bu sene prim veriyor, aynı zamanda kayıtlı ekonomiye çok önemli bir katkı sağlıyoruz.

Yine Türkiye’de biliyorsunuz sermaye gelirlerinde, bazı sermaye gelirleri vergi dışıydı, neydi? Devlet tahvilleri alanların elde ettikleri faizler vergi dışıydı, neden yapıyorduk bunu, eğer vergi koyarsak faizler yükselecek, faizler yükselince bu yine bütçeden gidecek hatta daha fazlası gidecek, dolayısıyla buna vergi koymayalım. Ne yaptık biz hükümet olarak; dedik ki arkadaş biz kendimize güveniyoruz, biz vergiyi koyarız fakat takip ettiğimiz politikalarla da faiz artmaz, hatta azalır. Kendimize güvendik. Bir de ansızın bunu da getirmedik, 2006’dan itibaren oraya kadar herkes altyapısını tamamlasın, kendisini hazırlasın, 2006’dan itibaren iş edilen senetlerin vergiye tabi olacak.

Şimdi herkes kendini buna göre hazırlıyor, burada da ne oldu? Büyük bir vergi dışı kalan kesimi tekrar bir vergilendirmenin, yani kayıtiçine almış olduk. Ve orada getirdiğimiz sistemde, öyle bir sistem getirdik ki ilk defa şimdi stopaj ile başladık, ama beyana eşit bir stopaj getirdik, herkesin hareketi takip edilebiliyor.

Tabii bir de işin psikolojik ve eğitim yönü var. Psikolojik yönü de, parasını ödeyen, bu vergi mükellefi dediğimiz, en fazla söz sahibi olan kimsedir, “arkadaş ben bu devlete vergimi ödüyorum” diye başlar söze, “sen bunu nasıl yaparsın, sen bunu nasıl edersin”, sorgulayan bir toplum ortaya çıkıyor. Vergisini hakkıyla ödeyen bir insan, aynı zamanda o toplumu, o idarecilerini sorgulayabilir, sorgular, “gel bakalım şunun hesabını ver” derler. İşte biz ne yaptık, Bilgi Verme Kanunu çıkardık. Şeffaflık adına Maliye Bakanlığı her ay bütçenin bütün kalemlerini internet sitesine koyar, bir de Bakan olarak ben de yazılı ya da sözlü açıklama yapıyorum. Bu kadar vergi topladık, buralara

buralara harcadık, Şu kadar faiz ödedik, Şu kadar yerlere yatırım harcaması yaptık, cari harcaması yaptık, ücret ödedik bunları açıklıyoruz, bunları toplumumuza açıklamamız lazım. Toplum, vergisini ödeyen kimse bunu sorgulama hakkı vardır her zaman.

Yahu zaten bu vergiler toplanıyor ama nereye gidiyor belli değil dedi mi, işte kayıtdışılığın bir sebebi de o olur. Onu da önlemek lazım.

Yani, açık, net, Őeffaf Şekilde topladığı vergilerin hesabını millete vermek lazım. Ama Maliye Bakanlığı olarak biz bu çalışmayı güzel bir Şekilde yerine getiriyoruz, getirmeye de devam edeceğiz.

Bir de tabii Maliye Bakanlığı öyle başkalarına benzemez. Geleneği olan bir bakanlıktır, dışarıdan bir adamı alıp da “Şu tanıdık, Şunu Şuraya” olmaz orada. Geleneği olan bir bakanlıktır, prensipleri olan bir bakanlıktır, ilkesi olan bakanlıktır ve değerli arkadaşların da olduğu bir bakanlıktır. Bunu ben Bakan olunca daha da fazla anladım. Ondan dolayı Bakanlığım la her zaman gurur duyuyorum.

Ve benden önceki hizmeti geçen Bakan arkadaşlara da teşekkür ediyorum, aynı Şeyi onlarda hassasiyeti göstermişler. Dolayısıyla herkese ben Türkiye adına teşekkür ediyorum.

Bu kayıtdışı ekonomiyle ilgili biz bir strateji planı hazırladık. Bu bütün anlattıklarım sabahtan akŐama çözülecek meseleler değil. Bu uzun, fakat azimli bir çalışma gerektiriyor. Bilinçli, bilimsel bir çalışma gerektiriyor. Bununla ilgili arkadaşlarımız bir strateji planı hazırladılar. Strateji planını Dünya Bankası’da kabul etti, IMF’de tamam dedi, Avrupa Birliği’de tamam dedi, uluslararası bütün kuruluşlar bizim bu strateji planımıza doğrusu hepsi “fevkalade tebrik ederiz güzel bir plan hazırlamışsınız” dediler.

10 sene içerisinde biz kademe kademe bir defa bunu indirmeyi planladık. Ve bunun çalışmalarını da çok süratli bir Şekilde yapıyoruz. Avrupa Birliği’ne uyum hususunda da en fazla çalışmayı da Bakanlık olarak Maliye Bakanlığı yapıyor.

Bir taraftan İtalyan'larla çalışıyoruz, bir taraftan Fransızlarla çalışıyoruz, bir taraftan İngilizlerle çalışıyoruz, bir taraftan Almanlarla çalışıyoruz. Her bir bölümümüzde, gelirler bölümünde ayrı çalışıyoruz, bütçe bölümünde ayrı çalışıyoruz, muhasebe bölümünde ayrı çalışıyoruz. Geçenlerde işte Hollanda Maliye Bakanı geldi buraya, o çalışmalarımızı başlattık, Bakan'da bizzat sağ olsun geldi, yine tahmin ediyorum bu salondaydı bir de konuşma yaptı.

Ve Avrupa Birliği'ne uyum hususunda Maliye Bakanlığı üzerine düşen görevleri layıkıyla yerine getiriyor ve biraz da ileride gidiyor, bundan dolayı da arkadaşlarımı müsaade ederseniz tebrik etmek istiyorum.

Şimdi bir de vergi oranları var; sık sık iş aleminden bilhassa, vergiyi tabana yayalım diyorlar. Ben sordum bir işadamımıza, hatta şimdi bir odanın da başkanı, "bu vergiyi tabana yaymaktan ne kastediyorsun, ne demek istiyorsun bana bir anlatsana" dedim, "abi sen bunu iyi biliyorsun, ben seni eskiden tanırım, bizim derdimiz vergileri indir demek, vergiyi tabana yay demek vergiyi indir demek" dedi. Arkadaş, vergiyi tabana yaymak vergiyi indirmek demek değildir. Vergisini tam olarak ödemeyen kimselerden vergisinin tam olarak almak, vergisini ödemeyen kimse bırakmamak demek. Vergi mükellefi olan, kendisine mükellefiyet düşmüş olan herkes kendi vergisini ödeyecek. Bu vergi nedir devletin hakkı, vergi devletin hakkı. Devletin hakkını ödeyenler, devletin hakkını ödemeyenler. Ben şimdi iki sınıfa ayıracağım, kayıtdışı, mayıtdışı biraz daha ilmi bir şeyler oluyor, devletin hakkını ödeyen, devletin hakkını ödemeyen.

Şimdi bunların içerisinde öyle mükelleflerimiz var ki, adı mükellef, dosyası da, vergisini de veriyor, fakat gerektiği şekilde vermiyor. Eskiden bunların bir gerekçesi vardı, neydi gerekçesi? Efendim bu kadar yüksek enflasyonda bizim zaten bundan korunabilmemiz için muhakkak vergi kaçırmak mecburiyetimiz var diyorlardı. Artık o eski laflar kalktı, yok artık öyle şey, onu öne kimse süremez. Neden? Enflasyon bakın yüzde 8, daha da düşecek, artık öyle bir şey yok. Dolayısıyla herkes vergisini ödemek mecburiyetinde. Kendisine göre bir vergi hesaplıyor, onu verdi mi ben vazifemi yerine getirdim diyor, yok arkadaş. Ne gerekiyorsa onu.

Biz de ne yapacağız bu arada? İşte geçen sene yaptığımız gibi bu vergi indirimlerine devam edeceğiz. Bakınız şimdi Türkiye olarak biz yakın bölgemizde rekabet etmek mecburiyetindeyiz. Kim var yakın bölgemizde? Bulgaristan var, Romanya var, Macaristan var, Polonya var, Çekoslovakya var, Rusya var, Ukrayna var. Bunların hepsinde bilhassa Kurumlar Vergisi süratle düşüyor, biz de düşüreceğiz.

Efendim dolaylı vergi artıyor, dolaysız vergi artıyor. Arkadaşlar vergicilik anlayışı dünyada değişiyor. Öyle uygulamalar başladı “filet” uyguluyor, düz, tek. Rusya’sı uyguluyor, diğerleri uyguluyor ve başarılı da oluyorlar. Dünyaya gözümüzü kapatmayalım, dolaylı vergi, dolaysız vergi, haksız vergi, adaletsiz vergi, adaletli vergi derken biz orada bir sürü şeyi rekabet gücümüzü zayıflatıyoruz, biz bunu zayıflatmayacağız. Onlar yaptı bizde yapacağız, aynısını yapacağız, bu vergileri indireceğiz. Ama bu ülkenin de bana biraz yardımcı olması lazım. Nedir? Görevlerini yerine getirsinler ki, ben beklediğimden daha fazla bir vergi elde edeyim, “aman şunu indirelim” diyeceğim, ne yapacağım ben fazla paranın turşusunu kuracak halimiz yok. Ekonomiyi geliştirmemiz lazım, gelişen ekonomiden herkes kazanır; özel sektörde kazanır, fertte kazanır, devlette kazanır. Ama küçülen ekonomiden hiç kimse kazanmaz, herkes kaybeder. Ve biz Maliye Bakanlığı olarak önce ekonominin gelişmesine fevkalade önem veriyoruz, yaptığımız çok önemli işleri de çok fazla ürküntü meydana getirmemek içinde çok fazla alevlendirmiyoruz, “şunu yaptık da, bunu yaptık da” herkes ne yaptığımızı biliyor.

Tabii bir de kayıtdışılıkla mücadelede diğer kurum ve kuruluşların da yardımlarına her zaman ihtiyacımız var. Gümrük Müsteşarlığı olsun, DPT olsun, Devlet İstatistik olsun, İçişleri, Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ama çok şükür tek parti olmanın avantajlarını da yaşıyor bu ülke.

Şimdi koalisyonlar olmadığı için ben kendi kendime düşünüyorum, bazı öyle problemler çıkıyor ki ben bakan arkadaşarımla telefonla görüşüyorum, bazılarını telefonda hallediyoruz, bazılarına da diyoruz ki, “vaktin müsaitse

geliver şöyle bir yarım saat, bir saat aramızda toplanalım” ve toplanıyoruz, konuşuyoruz hemen orada işi bitiriyoruz. Bu ne kadar avantajlı bir şey, Allah insanı koalisyon hükümetlerinin Bakanı yapmasın, zor bir işmiş. Düşünüyorum da, her bir koalisyon partisinin ayrı bir başbakanı var, kendi lideri onun için başbakan. O derse yapacak, demezse yapmaz. Sonra birbirlerini kontrol etmek için bir işi bir bakan yapacağı yerde üç tane bakan koyuyorlar, birbirlerini kontrol edecekler, birden ayrı bir şey kaçmaz falan diye. Böyle bir dert olmadığı için bunun avantajını Türkiye yaşıyor. O bakımdan ben bir vatandaş olarak söyleyeyim; kimi getirirse getirsin şu Türkiye ama tek parti getirsin, tek parti hükümeti olsun. Türkiye'nin zaten atılım yaptığı yıllarda o zamanlar olmuş, ona iyi bakmamız lazım.

Bir de ben Marmara Üniversitesi'nde bir konferans verdim, yine böyle bütçeyle ilgili, maliye ile ilgili, maliye politikalarıyla ilgili. Sonra bana birisi geldi, toplantı bittikten sonra illa benimle görüşmek istemiş, “Ben Almanya'da yaşıyorum, bu vergi bilincinin yerleşmesi küçük yaşta olur dedi, böyle büyüdükten sonra pek bir şey olmuyor, daha küçükken onu iyice, ağaç yaşken eğilir derler ya o eğitimi vermek lazım” dedi.

Şimdi değerli arkadaşlar Milli Eğitim Bakanlığımızla da biz işbirliği yapıyoruz, Milli Eğitim Bakanlığımızla konuştuk, Sayın Bakanla da konuştum, “Biz hazırlıkları yapacağız, neler yazacağımızı, size de göndereceğiz sizin uzmanlarınız tekrar bir gözden geçirsin, sonra da biz bunu ders kitaplarına koyacağız” dedi.

Küçüklükten beri şunu bilmemiz lazım: Bu ülkede vergi kaçırın kim varsa kendine kötülük etmiş olur. İnanın üç kuruş için, “aman ben kaçırdım şu benim cebimde kalsın” fikriyatı fevkalade yanlıştır, önce kendisine kötülük yapmış olur.

Neden? Ben size anlatayım, ben özel sektörden gelmiş bir insanım. Vergiden kaçırayım derken büyük organizasyonlarda inanın onun malı çalınır, o iş sahibinin malı çalınır. Onu kayıtiçi, onu kayıtdışı derken aradan götürüverirler malını haberi olmaz. Türkiye'ye de bakın dünyaya da bakın. Büyük ve büyüyen

firmalar, saygıdeğer firmalar sürekli olarak buna çok dikkat edip devamlı kayıtiçinde olmuş olanlardır. Küçük bir firmaya bakın bazen iş sahibi fevkalade eğitilmiş bir kimsedir, hesabını yapar, ileri görüşlü bir kimsedir, daha firmasını küçükten kurarken burada kayıtdışı yok arkadaş der, o firmaya bakın, oraya bir işaret koyun o firma yarının büyük firmasıdır. Yarının muvaffak olmuş büyük firmasıdır. Türkiye’de muvaffak olmuşlara bakın bunlardır.

Belki istisnaları vardır, ama istisna kaideyi bozamaz. Kimki kayıt içerisinde kalmaya dikkat eder, o firma fevkalade verimli, başarılı ve karlı çalışır. Belki vergisini başkasıyla kıyasladığında “amma çok vergi ödüyoruz” der ama o ona uzun vadede kazandırır. Kısa vadede başarı da kimseye hayır getirmez.

Yani işin neresinden bakacak olursak olalım, bu kayıtdışı ülkeye büyük bir problemdir, başına bir derttir. Bu problemi halletmemiz lazım, buna elbirliğiyle hareket etmemiz lazım ve Bakanlığımıza bu konuda bütün vatandaşlarımızın yardım etmesi lazım, bütün kurum ve kuruluşların yardım etmesi lazım. Sayın Vakıf Başkanı bunun başvazifelisi Maliye Bakanlığıdır, onuru da onundur dedi. Evet onu kabul ediyoruz, ama burada da sizin, ülkenin yardımlarına büyük ihtiyacımız var, yoksa biz ne yapacağımızı da biliyoruz ve onu yapmaya da devam edeceğiz.

Bu veri tabanı ilk defa Türkiye’de kuruldu ve veri tabanını geliştiriyoruz, herkesin kaydını buraya giriyoruz. Buraya girdikten sonra da incelemelerimiz çok daha etkili olacaktır ve sürekli olarak da denetim elemanlarını artırıyoruz ve bazı birliktelerde yaşamak mecburiyetindeyiz; çünkü Maliye Bakanlığında biliyorsunuz kurullarımız var, çeşitli fevkalade kıymetli kurullarımız var, saygıdeğer kurullarımız var, bu kurulların da artık birlik ve beraberlik içerisinde hareket etme anlayışı içerisinde olması icap ediyor. Bununla ilgili de tekrar adımlarımız olacak ve Türkiye çağı yakalamak mecburiyetinde, Türkiye ileri ülkelerin seviyesine gelmek mecburiyetinde. Bunun içinde gerekli olan mücadeleyi vermek mecburiyetindedir.

Uzun bir konuşma yaptım herhalde, beni dinlediğiniz için, sabırla dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum.

Ve bu güzel organizasyonu yapan, emeği geçen bütün arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum ve kendilerini tebrik ediyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- Sayın Bakanımıza panelimize yapmış olduğu katkılardan dolayı çok teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar, panelimizin açılış burada bitirmiş bulunuyoruz. Yaptıkları katkılar ve değerli görüşlerini bizimle paylaştıkları için Sayın Bakanımıza, Sayın Kurul Başkanımıza ve Sayın Vakıf Başkanımıza bir kez daha teşekkür ediyor, 15 dakika ara veriyoruz.

(Ara Verildi)

ÖMER SABANCI (TÜSİAD Başkanı)- ...etkin politika kararları alınmasında önemli rol oynar. Ancak günümüzde kayıtdışılığa sebep olan etmenler ve kayıtdışılıkla mücadele yöntemleri hakkında yapılmış çok sayıda çalışma var. Özellikle diğer ülkelerin deneyimlerinden çıkartılacak çok ders var. Bu nedenle kayıtdışıyla mücadeleye hemen başlamak çok mümkün, yeter ki bunun için yeterli kararlılığı gösterebilelim.

Değerli konuklar, kayıtdışının nedenlerini ve nasıl önlenebileceğini buradaki herkes tarafından çok iyi bilindiği konusunda herhangi bir kuşku taşımıyoruz. Bu nedenle konuşmamda kayıtdışının yol açtığı zararlar ve neden önlenmesi gerektiği üzerinde durmak istiyorum.

Türkiye’de kayıtdışı boyutlarının çok yüksek olduğunu bizler, bu ülkenin vatandaşları yaşayarak biliyoruz, gözlemliyoruz. Bu konuda araştırma yapanlar çeşitli yöntemlerle kayıtdışının boyutunu tahmin etmeye çalışıyorlar. Ülkemizde kayıtdışı ekonomiye ilişkin gerçekleştirilen çalışmalarda kayıtdışılığın büyüklüğü konusunda çok farklı tahminler olduğunu görüyoruz.

Çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlarda milli gelire oranı olarak genel kabul gören rakamlara baktığımızda ortalama olarak yüzde 30 ile 50 arasında bir

büyükölük görüyoruz. Bu tahminler yüzde 15-17 arasında bulunan OECD ortalamasının çok üzerinde bir kayıtdışılığı işaret etmektedir.

Kayıtdışı ekonomide OECD'nin en sorunlu ülkesi durumunda olan Türkiye, Avrupa Birliğı'ne aday ülkeler arasında da kayıtdışılık bakımından en sorunlu ülkelerden biri konumunda. Türkiye bu rakamlarla yüksek oranlı kayıtdışılığa sahip, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri arasında yer alıyor.

Son Türkiye raporunda OECD, kayıtdışı sektörde istihdamın boyutunu tarım dahil yüzde 52, tarım hariç bırakıldığında özel sektörde yüzde 37 olarak hesaplandığına ve üstelik kayıtdışılığın yüksek olduğu diğler OECD ülkelerinin tersine kayıtdışı ekonominin boyutunun giderek daralmak yerine tam tersine genişlediğine olumsuz bir vurguyla dikkat çekiyor.

Değerli konuklar, daha üç yıl öncesine kadar Türkiye'de yaygın anlayış enflasyonla mücadele etmenin büyümeyi zayıflatacağı yolundaydı. Bu nedenle Türkiye enflasyon üzerine kararlılıkla gitme yolunu seçmemişti. Sanıyorum 2002 yılında yayınlamış olduğumuz, TÜSİAD'ın yayınlamış olduğu enflasyon ve büyüme dinamikleri başlıklı raporumuz bu yanılgının kırılmasında üzerine düşen vazifeyi hakkıyla yerine getirdi.

Kayıtdışıyla mücadele konusunda da benzer bir yanılgı içinde bulunduğumuzu da düşünüyoruz. Çoğu kez yüksek büyüme ve ihracat performansımızın, canlı iç talebimizin, kayıtdışının mevcudiyetine atfedildiğine şahit oluyoruz. Ancak aynen enflasyon büyüme ilişkisinde olduğu gibi kayıtdışıyla mücadele büyümeyi zayıflatmayacak, tam tersine Türkiye'de global ekonomideki yerini daha da pekiştirecektir.

Sözlerimi biraz daha açmak üzere, Türkiye'de kayıtdışının yoğun olduğu alanlarda faaliyet gösteren işletmelerin özelliklerini sizlere bir kez daha hatırlatmak istiyorum. Bu işletmelere baktığımızda küçük ölçek, yeni teknolojik yapı, düşük verimlilik, düşük ücret ve buna bağılı kayıtdışı istihdam. Sosyal güvenlik imkanlarından mahrumiyet, kısıtlı ve bağılı finansman araçları, geleceğın belirsizliğı gibi sorunlarla kayıtdışı ekonominin iç içe geçmiş olduğunu görüyoruz.

Bütün bu sorunlar bir noktada içinden çıkılmasının zor olduğunu kabul etmemiz gereken bir kısır döngü yaratıyor. Kayıtdışı ekonominin nedenlerine indiğimizde makro ekonomik durum ve kamu bütçesi durumlarını sorgulamamız da gerekiyor. Türkiye geçmişte hep bu sorunları günlük geçici önlemlerle seçtiği ve vergi tabanını genişleterek kapsamlı bir vergi reformu ve etkin bir vergi idaresiyle aynı düzeyde vergiyi toparlamak yerine vergi oranlarını ve sosyal güvenlik kesintilerini yükseltmeyi seçti.

Türkiye'nin vergi yükü sürekli bir yükseliş göstermiş olmasına rağmen, küresel vergi oranları Türkiye'deki uygulamaların aksine düşme eğilimindedir. 1996 yılında OECD ülkelerinin ortalama vergi yükü yüzde 38 iken yapılan düzenlemelerle kademeli olarak azaltılan vergi oranları 2003 yılı itibariyle yüzde 31'e gerilemiş.

Doğu Avrupa ülkeleri ve İrlanda gibi son yıllarda hızla kalkınan ülkelerde vergi yükü 2004 yılında 1995 yılına göre düşüş eğiliminde iken, Türkiye bu dönemde 10 puanın üzerinde bir artış gerçekleştirmiş. Türkiye'deki vergi yükü alınan dönemde yüzde 22,5'tan yüzde 34'e kadar yükselmiş.

Son yıllarda Avrupa Birliği ülkelerinde de gelir vergisi ve kurumlar vergisi oranlarında da düşüş görülüyor. Gelir vergisi oranındaki azalış hasıllata yansırken, kurumlar vergisinin azaltılması sonucu vergi tabanı genişleyip sağlanan gelirin payı artıyor.

2002-2003 yılları arasında Kurumlar Vergisi oranında Almanya'da 12 puan, İrlanda'da 11.5 puan, Kanada'da 8 puan, Lüksemburg'da 7 puanlık indirimler gerçekleştirilmiş. Rusya 2002 yılından geçerli olmak üzere kapsamlı bir reform süreciyle vergi yükünü düşürerek kurumlar vergisini yüzde 24'e, gelir vergisini ise yüzde 13'e çekmiştir.

Benzer bir şekilde Romanya Avrupa Birliği'ne üyelik perspektifinde Dünya Bankası ve IMF'nin desteğini alarak vergi sistemini yeniden düzenlemiştir. Yapılan düzenlemelerle kurumlar vergisi Romanya'da yüzde 38'den yüzde 25'e indirilmiştir ve daha fazla indirme çalışmaları yaptığını da biliyoruz.

Türkiye’de ise 2005 yılında kurumlar vergisi oranı yüzde 33’ten yüzde 30’a indirilmiş olması diğer ülkelerle, yani demin saydığım ülkelerle karşılaştırıldığında yeterli olmamıştır.

Avrupa Birliği ülkeleri vergi politikalarını daha düşük oranlar ekseninde uyumlaştırma ve sadeleştirme yolunu seçmiş olmasına rağmen, 3 Ekim’de müzakerelere başlayacak olan Türkiye’deki yüksek vergi ve sosyal güvenlik yükleri kayıtdışı ekonomiye geçişi teşvik etmektedir. Denetim ve buna bağlı cezaların etkinlikten çok uzak olduğu, sık sık vergi aflarının gündeme geldiği bir ortamda bu kadar ağır yükler altında tüm vergi ve diğer yükümlülüklerle harfiyen uymak, en hafif deyişle saflık olarak görünür hale gelir.

Bir diğer ifade şekliyle, buldukları bölgedeki vergi dairesinin yolunu ve yerini bilmeyenler karşısında dürüst bir şekilde vergilerini ödeyenler için burada kullanılabileceğim bir hafif deyim bulamıyorum.

Bu yüklerden tamamen ya da kısmen kurtulmak üzere kayıtdışını geçmek durumunda kalanlar ise, herşeyden önce daha küçük ölçeğe, verimsizliğe mahkum oldular. Yazılı sözleşmelerin olmadığı, yasal hak arama süreçlerinden dışlanmış olan kayıtdışındaki bir şirket, finansal piyasalardan da dışlanmış hale gelir ve finansman imkanları daralırken maliyetleri artar. Bu işletmeler nitelikli işgücü için cazip bir seçim olamaz. Düşük nitelikli işgücünün istihdam edildiği ve düşük ücretlerin ödendiği, sosyal güvenliğin olmadığı, sendikal hakların bulunmadığı bu işletmeler bu yapıları itibariyle sosyal sorunlarımızı daha da ağırlaştırırlar.

Bu tip şirketlerin mevcut mali yüklerle kayıtiçine alınması ise, muhtemelen şirketin kaldıramayacağı kadar ağır bir külfet doğurur. Bu risk ise şimdiye kadar karar alıcıları kayıtdışıyla mücadele yerine düşen vergi gelirlerini, vergi oranlarını biraz daha yükseltme yoluyla telafi etmek tercihi ile karşı karşıya bırakmıştır.

Tabii ki bu durum vergi ödeyen kesimler üzerindeki yükü artırırken, kayıtdışından kayıtiçine geçmenin maliyetini daha da ağırlaştırmış ve tam bir kısır döngü yaratmıştır.

Bugün gelinen nokta itibariyle bu gelişmeler Türkiye'nin orta ve uzun dönemli büyüme perspektiflerini tehdit edecek boyutlara ulaşmıştır. Artık gelinen bu noktada Gordion Düğümünü kesip atmaya gerekiyor.

Evet, kayıtdışıyla mücadelenin bir maliyeti var. Bugün bu maliyetten sakınmanın yarın daha büyük bir maliyet anlamına geleceği unutulmamalıdır ve bu maliyeti düşürmek için kayıtdışı ile mücadele ederken, vergi oranlarını düşürerek tabanı genişletmek üzere vergi reformu, sosyal güvenlik kesintilerinin düşürülmesi, vergi idaresinin etkinleştirilmesi gibi uygulamalar bir arada hızlı ve cesur kararlar ile ele alınmalıdır.

Siyasi istikrarın bulunduğu bugünkü ortam, bu kararların alanılması ve kararlılıkla uygulanması için her zamankinden daha elverişlidir.

Diğer yandan üzerinde pek az konuşulan bir konu da, kayıtdışının kayıt altına alınmasının getireceği yararlar. Örneğin, bugün itibariyle milyonlarla ifade edilen kayıtdışı çalışanın asgari ücret üzerinden kayıt altına alınmasıyla, SSK'da öngörülen açığın üzerinde bir gelir sağlanması mümkün olabilecek gözüküyor.

Kayıt altında çalışmanın makro düzeydeki yararlarının yanı sıra, mikro düzeyde de önemli avantajları bulunmaktadır. Örneğin kayıtdışı bir şirketin küçük ölçek, yeni teknolojik yapı, düşük verimlilik, düşük ücret, sosyal güvence imkanlarından mahrumiyet, kısıtlı ve pahalı finansman araçları, geleceğin belirsizliği gibi özelliklerine karşılık, kayıt içinde çalışan bir şirket, optimum ölçekte, yasal sözleşmelerle, yasal hak arama süreçlerinden yararlanarak çalışan, böylece finansal piyasalardan yeteri kadar yararlanabilen, dünyadaki gelişmeleri yakından takip edebilen, teknolojiye erişim imkanı olan, nitelikli işgücü çalıştırabilen, yüksek verimlilikte bir şirket olmaktadır.

“Mc Kenzie” tarafından Türkiye’de 11 sektör üzerinde yapılan bir çalışmaya göre kayıtdışı çalışan bir şirkette verimlilik, bir Amerika Birleşik Devletleri şirketine oranla yüzde 60 ile 70 seviyesinde iken, kayıtdışında çalışan bir şirkette bu oran ancak yüzde 25 seviyesinde kalmaktadır. Dolayısıyla kayıtlı

ekonomiye geçişle beraber Türkiye'nin verimlilik ve büyüme rakamlarında ciddi bir sıçrama olacaktır.

Geniş kesimler tarafından kabul edildiği üzere, Türkiye ekonomisinde artık istikrar büyük ölçüde sağlanmış durumdadır. Mevcut kazanımları ve yüksek ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği ise ekonomideki yeni gündem konusu olmalıdır. Önümüzdeki dönem öteden beri ağır Şekilde vergilendirilen kesimlerin vergi yüklerinin azaltılması olmalıdır. Buna karşılık etkin bir vergi idaresi yaratılarak kayıtdışılıkla topyekun mücadele etmeliyiz. Bu konularda Şimdiye kadar gösterilen tereddütlerden vazgeçilmeli, ekonominin kayıt altına alınmasının milli bir mesele olduğu anlayışı içinde sadece vergi idaresi olarak değil, bütün bir kamu idaresi olarak etkin yöntemlerle mücadele baŐlatmalıyız.

Sözlerime son vermeden önce Şunu belirtmek istiyorum: Unutmayalım ki, kayıtdışının toplam ekonomi içindeki payı azaldıkça, haksız rekabet ortamı ortadan kalkacak ve böylece ülkemizde daha fazla yerli ve yabancı sermaye yatırımı yapılarak bir diğer çok önemli sorunumuz olan işsizlik azalacak, Hazine'nin gelirleri daha da artacak ve refah seviyesi yükselmiş daha mutlu bir toplum olacağız.

Bu toplantının artık Türkiye'nin bir ayıbı haline gelmiş olan kayıtdışı ile mücadeleye katkıda bulunmasını diliyor, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Kuruluş Yildnmn kutluyor hepinizi saygıyla selamlıyorum; teŐekkürler.

SUNUCU- Sayın Sabancı'ya panelimize yapmış olduğu katkıdan dolayı çok teşekkür ediyoruz.

Sayın konuklarımız, Şimdi izninizle Kayıtdışı Ekonomi konulu paneli yönetmek üzere gazeteci-yazar Profesör Doktor Güngör Uras ile değerli panelistler; Gelir İdaresi Başkanvekili Sayın Osman Arıoğlu, Başhesap Uzmanı Sayın Serdar Koyutürk, İtalya Maliye Bakanlığı'ndan Maria Terasa Montedura ve Vergi Konseyi Başkanı Sayın Mustafa Uysal'ı yerlerine davet ediyorum; buyurun.

PANEL

OTURUM BAŞKANI: Güngör URAS

PANELİSTLER: Osman ARIOĞLU
Serdar KOYUTÜRK
Maria Terasa
Mustafa UYSAL

GÜNGÖR URAS (OTURUM BAŞKANI)-... arkadaşım işi kardeŐimize sormuŐ, Türkiye'ye niye gidiyorsun aileni mi görmeye, işi demiş ki, yok artık Türkiye'de hiÇ ailem yok, acaba tatil yapmaya mı gidiyorsun, hayır tatil yapmaya gitmiyorum, peki zledin mi memleketi, zlemedim ben artık Avustralya'ya yerleŐtim demiş, peki niye gidiyorsun Türkiye'ye, otomobil almaya gidiyorum demiş, arkadaşım ŐaŐırmıŐ ne demek otomobil almaya Türkiye'yi gidiyorsun, valla ben Avusturya'da vergi dışı bir para biriktirdim, Şimdi otomobil almak istiyorum, cebime koydum 20 bin dolar onu havale edeceğim, sonra gidip Avusturya'da otomobil alacağım, otomobilsizlikten imanım gevredi demiş.

Şimdi bu hikayeyi ben arkadaŐımdan dinlediğimden beri Türkiye'de hep Türkiye'de bu nereden buldun kavramı olmadan, biz hep konuşuyoruz bu kayıtdışı ekonomiyi bir türlü, ben kendi kendime zemedim ama Şimdi değişik uzmanlarımızdan bunları dinleyeceğiz.

Müsaade ederseniz ilk sözü İtalya'dan gelen Sayın Maria Teresa Montedura vermek istiyorum.

Maria Teresa Montedura hanım, İtalya'da Maliye Bakanına bağlı, doğrudan doğru Maliye Bakanına bağlı, merkezi danışma ve denetim biriminde vergi ekonomisti, bize İtalya'daki uygulamalardan söz edecekler.

Efendim konuŐmacıların konuşmalarını eğer 15'er dakikada sınırlayabilirsek çok iyi olacak.

MARÍA TERESA MONTEDURA- Çok teşekkür ederim.

Beni davet ettiğiniz ve sistemimizin merkezi olan bu konuda siz değerli dinleyicilerin huzurunda bana konuşma fırsatı verdiğiniz için teşekkür etmek istiyorum.

Konuşmam dört kısımdan oluşmaktadır: Kayıt dışı ekonominin ve vergilendirmenin ortak tanımı, vergilendirmenin ve temel belirleyici unsurunun kısaca tanımlanması, vergi miktarının hesaplanmasında teoride ve uygulamada son zamanlarda yaşanan gelişmelerin kısa bir özeti ve son olarak da memnun edici vergilendirme stratejileri konusundaki düşünceler.

Öncelikle tanımla başlayalım ve daha sonra dünya genelinde kayıt dışı ekonomiye karşı alınan önlemler ve ele alınan belirli prosedürler kapsamında kayıtdışılığa bakalım. Kayıtdışı ekonominin ortak tanımı yasal zorunluluklarda bölünme sonucu önemli ölçüde sosyal maliyettir. Üç tip kayıt dışılık mevcuttur; vergiye yönelik kayıt dışılık, böylece değerlendirilen vergide ve gelir vergisinde bölünme; iş piyasasına yönelik kayıt dışılık, sosyal güvenlik yükümlülükleri ve asgari ücret ödenmesinde bölünme ve son olarak da ürün piyasasına yönelik kayıt dışılık, böylece minimum ürün kalitesinde, gereksiniminde ve mülkiyet hakkında bölünme.

Kayıtdışılığın nedenlerine baktığımızda, hükümetin düzenlemelerini ve bürokrasiyi, vergi sistemini, yüksek gelir vergilerini, yüksek sosyal güvenlik katkı paylarını, üretimin ekonomik yapısını, örneğin elektronik ticaret gibi ekonominin küreselleşmesini, ayrıca kayıtdışı işler için bilgi iletişim teknolojilerinin hızlı erişimi ile küresel arz ve son olarak da bazı ülkelerdeki etik kuralları ve bazı yüksek vergilere karşı duyulan makul endişeleri görebiliriz.

Kural dışılığından caydırmak için dört temel faktör belirlenmiştir; geciktirme cezaları, bürokratik prosedürlerin basitleştirilmesi, yıllık vergi hesap denetiminin sayısı ve mali baskının azaltılması.

Kayıtdışı ekonominin boyutunu tahmin etmede yaygın olarak kullanılan yöntemler nelerdir? Doğrudan yöntemler ve dolaylı yöntemler olarak ayırabiliriz. Doğrudan yöntemler arasında öncelikle hizmet ve yıllık vergi hesap

denetimi örnekleri gelmektedir. Dolaylı yöntemler arasında ulusal hesap yöntemleri ve denetleme yöntemleri gelmektedir. Temel olarak örneklerde hizmetin kullanılması çok daha yaygındır. Yıllık vergi hesabı denetiminin örneği, yıllık vergi hesap denetimi ile değerlendirilen vergilendirilebilir gelir ve vergi mükellefi tarafından bildirilen vergilendirilebilir gelir ile karşılaştırıldığında daha düşüktür.

Dünya genelinde kayıtdışı ekonominin boyutuna çok kısa bir şekilde değinecek olursak, Güney Amerika, Afrika'nın geçiş ülkelerinde kayıt dışı ekonominin payı yaklaşık olarak ulusal gelirin %23 ila %25'i kadardır. OECD ülkelerinde kayıt dışı ekonominin miktarı %11 olarak hesaplanmıştır. OECD ülkeleri içinde yer alan İtalya'nın durumunu tek başına ele aldığımızda, kayıt dışı ekonominin ortalama büyüklüğü %16.4'dir. En büyük paya Güney Avrupa, Yunanistan, İtalya, Portekiz, ve İspanya sahiptir. Orta kısımda Danimarka ve Almanya daha az paya sahiptir ve sonra Avusturya, Yeni Zelanda ve ABD gelmektedir. Ayrıca, OECD ülkelerinde kayıt dışı ekonomide büyüme 90'lı yıllarda 1989 yılında %13'ten 2003'te %16'ya çıkmış olması önemli bir noktadır.

Şimdi de kendi ülkemden, İtalya'da vergilendirmenin temel belirleyicilerinden bahsetmek istiyorum. Özellikle, İtalya'da vergi idaresi ve vergi mükellefleri arasında etkin bir ilişki kurmak için gerçekleştirilen spesifik eylemlerin nedenini açıklayan temel faktörler olan ekonomik yapı ve vergi sistemine değinelim.

İtalya'daki Ekonomik yapının ayırt edici özelliği pek çok sayıda küçük ve orta ölçekli işletmelerin bulunmasıdır. Aslında, toplam iş gücünün %20'si 2050'den fazla çalışanıyla endüstri sektöründe çalışmaktadır. Toplam iş gücünün %50'den fazlası özellikle ticaret ve inşaat sektörü olmak üzere küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışmaktadır. Yani, İtalya üretim yapısı büyük oranda küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından, yaklaşık olarak 4.5 milyon, belirlenmektedir.

Bu temel faktöre ek olarak serbest meslek sahiplerinin sayısı da oldukça yüksektir, yaklaşık olarak 5 milyondur ve bu da toplam iş gücünün %35'ini temsil etmektedir.

Vergi sistemine baktığımızda, hükümetin genel toplam vergisinden ve İtalya'daki mali oranında vergi dışı elde edilen ulusal gelirin oranının her zaman OECD ülkelerinin ortalamasından daha yüksek olduğunu görebiliriz. Sadece son zamanlarda şirket ve kişisel gelir vergilerinin azaltılmasından sonra ulusal gelirden vergi oranında bir azalma oldu. Yani, mevcut çabalar vergi değerlendirmesi uygulamaları alanında meydana gelen son gelişmeleri belirlemeye yöneliktir. Özellikle 90'lı yıllardan bu yana, vergi idaresi ve vergi mükellefleri arasında yeni bir ilişki kurmak amacıyla İtalya'da kanun yapanlar tarafından bazı adımlar atılmıştır. İşbirliği ve katılım üzerine kurulan bu yeni ilişki, cezalandırma ve sık genel vergi hesap denetimi üzerine kurulan eskiden yapılmış ya da benimsenmiş kanunlara karşıydı. Vergi değerlendirme teorisinin kapsamı ne? ... tarafından hazırlanan orijinal model portfolio ödenek problemi vizyonuna sahiptir. Vergi mükellefi risk faaliyeti adı verilen vergilendirmeye vereceği gelir oranını belirlemek zorundadır. Vergi mükellefi hiç bir risk almak istemiyorsa tüm gelirini bildirmelidir. Aksi takdirde, para cezası verilme riski taşır. Bu yaklaşımdan çıkan anlam nedir? Tabii ki hükümetin en iyi stratejisi sık sık genel hesap denetimi uygulaması ve yüksek cezalar koymasındadır. Bununla birlikte, son zamanlarda vergi değerlendirmesine yönelik yeni bir yaklaşım ekonomik literatürde ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın adı temel ajans yaklaşımıdır. Hükümet öncelikle vergi mükellefi ajansına gerçek gelirlerini bildirmelerini, sağlamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşımdan elde edilen politikanın kapsamı ne? Şu anda hükümetin en iyi stratejisi yıllık vergi hesap denetimini para cezalarını toplama yöntemi olarak değil caydırıcı unsur olarak kullanmaktır. Ayrıca hesap uzmanı, vergi mükellefinin işbirliği yapmasını ve katılımını sağlamak için bireysel olarak raporların doğru hazırlanmasını teşvik etmelidir. Ayrıca en iyi politika, vergilenebilen en az gelir vergisine, yani vergi kaçırmaya odaklanmalıdır.

Şimdi de İtalya'daki temel unsurları özetleyelim. Son 30 yılda vergi idaresi ve vergi mükellefleri arasındaki ilişkide değişimler yaşanmıştır. Üretimin ekonomik yapısını, İtalya'da küçük ve orta ölçekli işletmelerin ve serbest meslek sahiplerinin sayısının çok olma nedenlerini açıklayacağız. Ve bu durum genel vergi hesap denetimini önemli ölçüde güçleştirmektedir. Serbest meslek sahiplerinin vergilendirilmesinde sorun yaşanmaktadır. Ayrıca, sık yapılan genel vergi hesap denetiminin fiyat fayda oranı oldukça düşüktür. Vergi uygulamasının gelecekteki sonucu ise bildirilen gelirin aksine normal geliri belirleyecek yeni araçlara gereksinimiz vardır. Vergi mükelleflerinin büyük kısmı tarafından vergi yükümlülüğünün gönüllü olarak yerine getirilmesi için çok sayıda olan vergi mükelleflerinin etkili bir şekilde denetimi mükelleflerin kabulüne dayandırılması gerekmektedir. Ayrıca, sosyal ve kültürel bir takım temel unsurlar da bulunmaktadır. Aslında, mali uzmanlar ve vergi mükellefleri arasındaki bu yeni ilişki serbest bakış açısına dayanan gönüllü denetlenmenin uygulanmasına doğru bir kaymadır. Bu, vergi mükellefleri beklenen sonuçları karşılıyorsa, vergi mükellefleri için sağlanan teşvikleri sağlayan hükümet politikasıyla da uyum içindedir. Yani, beklenen vergi mükelleflerinin gelirlerini tam olarak beyan etmeleridir. Bir diğer temel unsur ise düzenlemelerin, bürokrasinin ve vergi idaresinin yoğunluğudur. Vergi masrafları, toplamda vergiye dahil ekstra yük unsurudur. Yani, vergi değerlendirilmesi ve uygulamasının kapsamı, mali yardım ve elektronik vergi beyannamesinde belirtilen vergi kotası sunumunun sadeleştirilmesidir.

Son olarak, vergi sistemine değinmek istiyorum. Yüksek orandaki vergiler ve sosyal güvenlik katkıları vergi kaçırılmasına neden olabilmektedir. Yani, buradaki amaç tabii ki mali baskının azaltılmasıdır.

İtalya'da vergi miktarı hesaplamasının değerlendirilmesinden bahsetmek istiyorum. Vergi yasasını, 1950 ve 1990 yılları arasındaki dönemde üç aşamada tanımlamak mümkündür. Ayrıntıya inmeden önce, İtalya'da her zaman geçerli olan ve vergi miktarının hesaplanması sürecinde etken olan normal gelir tanımını belirtmek gerekir. Normal gelir ne demektir? Normal gelir, örneğin

hesap değişkenleri gibi doğrudan dış değişkenlere göre belirlenen gelirdir. Daha doğrusu, kazanç ve masraf kavramlarına göre belirlenir. Yani, normal gelirin yeni tanımlamasının mantığı, vergi değerinin örneğın vergi mükellefinin yaşam biçiminden başlayarak hesaplanması sonucunu doğurur. Bir vergi mükellefinin Ferrari'si ya da ... varsa geliri beyan ettiğinden daha yüksek olabilir. 1950'lerde ilk aşamada ... reformu gelir tanımını doğrudan belirlendiğı gibi kabul etmiştir.

Sonuçlara bakarsak, resmi hesap yükümlülüğü genel vergi denetimini mümkün kılabilmek için artırılmıştır. Bununla birlikte, bazı vergi mükellefleri hesaplarındaki veride değişiklik yapabildikleri görüldüğü için bu yasal sistemin oldukça yetersiz olduğu kanıtlanmıştır. Bu yöntemle vergi hesap uzmanının şirket hesabındaki verinin güvenilir olmadığını göstermesi gerekir. Ve bu tabii ki hiç de kolay bir iş değildir. 70'li yıllardan sonra ortalama gelir kavramı ortaya çıktı. Ortalama gelir, bir sektör, bir kişi ve bir dönem boyunca elde edilen ortalama gelirdir. 90'larda, temel unsurlar olan mevcut vergilendirme ve uyuma geçildi. İlk olarak genel vergi denetiminin yetersizliğı gelmektedir. İkinci olarak küçük ve orta ölçekli işletmeler ve serbest meslek sahipleri için hesap sisteminde sadeleştirme gerekiyordu. Ve son olarak da bu, normal vergilendirilebilir geliri tanımlayacak yeni araçların ortaya çıkması sonucuna götürmüştür.

Bu slayt üzerinde çok az duracağız ve stratejilerden bahsedeceğiz. Son zamanlarda uygulamakta olduğumuz üç strateji vardır: mali oranlarda azaltma, çalışma sektörleri ve düzenlemelerin sadeleştirilmesi. İlk önce çalışma sektörlerini ele alalım. Çalışma sektörleri, vergi değeri hesaplamaları için yeni bir yaklaşımla sunulmuştur ve çalışma sektörleri maliye bakanlığı, meslek grupları ve ticaret örgütleri arasında etkileşim olan yeni bir yaklaşıma dayanmaktadır. Hem maliye bakanlığının hem de meslek gruplarının, çalışma sektörleri içerisinde etkili bir şekilde bütünleşebileceğı kârı ve hedefleri vardır. Çalışma sektörleri nasıl çalışır? Anketlerle sektörlerdeki şirketleri tanımlayan yapısal veriyi belirledik. Ve böylece gelirlerin normalleştirilmesini tanımlayabildik. Böylece, kâr unsuru normal şartlarda düşmesi gereken benzer

kotaya sahip mükellef tarafından beyan edilen kârların yer aldığı bir güvenilirliğin tanımını mümkün kılmaktadır. Daha sonra, her vergi mükellefi homojen bir gruba, bir kümeye dahil olarak görülür. Ve bu yöntemle vergilendirilebilirliği ölçebiliriz.

Bu slayta da çok az değinmek istiyorum. Demek isteğim sadece bir örnek olarak bahsetmek istiyorum. Perakende olarak satış yapan bu şirket iç çamaşırı satmaktadır. Şirket 500 000 € kâr yaptığını beyan etmiştir. Emek maliyeti, amortisman ödenekleri ve benzeri gibi konularda bilgimiz vardır. İstatistiksel analizler ile bu şirket 9 numaralı gruba dahildir. 9 numaralı grubun fiyat değeri ... kârı göstermektedir. Şirketin beyan ettiği kâr normal değerler arasında olursa her şey yolundadır. Aksi takdirde, şirket beklenen miktarı karşılamaya davet edilir.

Bir diğer temel unsur ise mali baskının azaltılmasıdır. Geçtiğimiz yıllarda daha yüksek olan şirket vergisini yada bireysel gelir vergisini azalttık. Bir diğer uygulama ise vergi sistemi reformunun beş tip vergi çevresinde yapılandırılmasıdır. Bunlar: bireysel gelir vergisi, şirket gelir vergisi, katma değer vergisi (KDV), hizmet vergisi ve gümrük vergidir.

Ve sonuç olarak, vergi mükelleflerinin yardımının ve elektronik vergi beyannamesinin kullanılmaya başlanması ve vergi mükellefleri ve vergi yetkilileri arasındaki sorunları azaltmak için yeni araçların kullanılmaya başlanmasıyla düzenlemeleri sadeleştirdik. Söyleyeceklerim bu kadar.

Çok teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Efendim biraz zaman sınırlaması için hızlı geçti misafirimiz ama kendisine teşekkür ediyoruz.

Şimdi Sayın Osman Arıoğlu bu konudaki tebliğini sunacaklar efendim; buyurunuz.

OSMAN ARIOĞLU (Gelirler Genel Müdürü)- Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın değerli üstatlarım, değerli arkadaşlarım, kıymetli basın mensupları; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli İtalyan konuğumuzun konuşmasından da görüldü ki, kayıtdışılıkla ilgili sorun uluslararası benzer karakterleri taşıyor ve tespitlerde doğal olarak benzer özellikler taşıyor. Alınan mesafe, gidilen yolda aynı şekilde oluyor.

Aslına bakarsanız zaten bunun böyle olması da doğal; çünkü günümüzde artık dünyada bir uçta ne oluyorsa diğer uçta bunu teknolojinin yardımıyla en kısa zamanda öğrenmek mümkün. Dolayısıyla da OECD'de zaten kayıtdışı ekonomiyle ilgili önemli çalışmalar yapılıyor. Biz de gelir idaresi olarak öteden beri bu çalışmalara katılıyoruz ve şimdi yeni bir uygulama, ilki geçen yıl İspanya'da yapılan, bu yılda ikincisi önümüzdeki günlerde İrlanda'da yapılacak olan Gelir İdaresi Başkanlar toplantısında da her idare kendi tecrübelerini anlatıyor. Gerek kayıtdışıyla ilgili, gerek idari organizasyonla ilgili neler yaptığını, orada iki günlük yoğun bir toplantı programı içerisinde ülkeler tecrübelerini paylaşıyor, biz de o toplantıda ülkemizdeki gelişmeleri anlatma fırsatı bulacağız.

Şimdi konu kayıtdışı olunca doğal olarak birinci derece ilgilisi olan da gelir idareleri ve denetim birimleri. Dolayısıyla bugün bizim için en önemli olan konuda ve konunun doğru taraflarıyla birlikteyiz demektir. Ve kayıtdışının maliyetleri konusunda aslında temel unsurlar söyledi. Fakat ben kayıtdışıyla ilgili esas gerekçeler neydi ve neden günümüzde artık bunu önlemeliyiz noktasında önemli adımlar atılması gerekiyor, olmadı satırbaşları halinde belirtmek istiyorum. Ne deniyordu, kayıtdışının en önemli mazarreti, yine dünyada da benzer hissiyatlar olduğunu gördük. Bir, ülkemiz açısından özel olan durum ekonomik istikrarsızlık var, yüksek enflasyon var, ben vergi kaçırmazsam batarım deniliyordu. Ve bununla beraber vergi oranları çok yüksek deniliyordu. Buna karşılık da hakikaten ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde yeterli cevap verme şansı da olamıyordu. Şimdi yeni hükümetimizle beraber, yaklaşık 2.5 yıllık uygulanan program çerçevesinde hepimiz gördük ki, Türkiye'de artık enflasyon yüzde 10'un altına gelmiş durumda bugün. Dolayısıyla hem birinci derece sorun olarak görülen ekonomik istikrarsızlık ve enflasyonla ilgili endişe büyük ölçüde ortadan kalkmış durumda,

kaldı ki bir de enflasyon muhasebesi uygulamasıyla sistem kendi içerisinde bir de sibop getirmiş oldu.

Vergi oranları konusunda yine haklı sayılabilecek bir gerekçeydi, Sayın Bakanımız konuşmasında da belirttiler; aslında iki yıllık dönem içerisinde önemli indirimlerin yapıldığını, özellikle kar dağıtımında kurumlar üzerindeki vergi yükünü yüzde 65'lere varan noktalardan yüzde 40'lara indiğini, önümüzdeki yıllarda vergi oranları inmesiyle beraber, özellikle Kurumlar Vergisinde vergi yüklerinin daha da aşağılara çekildiğini hep beraber yine göreceğiz.

Bir diğer önemli eleştiri konumuz neydi? Mevzuat karmaşası uyum zorluğu ve tabii bununla beraber idari ve denetimsizlikteki yetersizlik. Hemen kayıtdışıyla ilgili söylenebilecek belli başlı problem noktaları bunlar.

Bu noktaların temel problemleri olduğu bilindiği için, 2.5 dönemde bunları iyileştirmeye yönelik tedbirlerle biz uğraştık ve o noktada vergi yasalarında sık değişiklikler yapmak zorunda kalındı. Ama o değişiklikler yapılırken de hep şunu ifade ettik: Bu değişiklikler kısa dönemde acil alınması gereken tedbirler nedeniyle yapılan değişikliklerdir. Oysa Türkiye'de Gelir İdaresi'nin, Maliye Bakanlığı'nın temel hedefi vergi kanunlarını Sayın Bakanımız yine belirttiler, basit, anlaşılır bir şekilde ve modern ülke uygulamaları paralelinde yeniden yazmak. Şu anda bu aşamaya gelmiş bulunuyoruz ve artık başta gelir ve kurumlar vergisi yasalarının yeniden yazımı olmak üzere, vergi yasalarının yeni baştan ele alınması noktasına gelmiş bulunuyoruz. Ve hepinizin bildiği üzere idarede yeniden yapılanma ve idarenin teknoloji altyapısının güçlendirilmesi de olayın olmazsa olmaz en önemli noktalarından birini oluşturuyordu ve Türkiye'de yine hepimizin bildiği uzun yılların uğraşı, uzun yılların birçok raporların yazıldığı, tartışmaların yapıldığı panellerin, sempozyumların düzenlendiği bir konu, gelir idaresinin yeniden yapılanması konusu artık 16 Mayıs itibariyle Resmi Gazetede yayınlanan bir yasa haline dönüşmüş ve realize edilmiştir.

Peki burada bu yapılanma tamamlandı, her şey bitti mi veya yasa çıktı her şey bitti mi? Doğal olarak daha almamız gereken çok yol var. Zaten bugüne kadar yaptığımız gibi bundan sonra da gideceğimiz yol, sadece bir noktadan hareket değil, hem idari yapıyı, hem denetim sistemini ele almak, güçlendirmek ve buna göre de bir defa Gelir İdaresinde anlayışı değiştirmek. En büyük temel değişim burada olacak; çünkü artık klasik vergi dairesi anlayışının dışına çıkmak durumundayız. Yine konuğumuzda belirttiler, artık dünyada elektronik beyanname sistemine geçiliyor. Dolayısıyla vergi daireleri klasik yüklerinin dışına başka fonksiyonlarla mücehhez hale gelmeleri gerekiyor. Ve anlayışta çok önemli değişiklik gerekiyor, bu da mükellef odaklılık dediğimiz olay, lafta kalan bir olay değil. Biz yeni yapılanmayla birlikte Amerikalı uzmanlarla bu hafta içerisinde mükellef eğitime yönelik eğitimcileri eğitme çalışması yapıyoruz. Dolayısıyla tepeden tırnağa bizim en uçtaki noktasındaki vergi dairesindeki personelimizin bir defa mantalitesini değiştirmemiz gerekiyor. Şimdi ortalama olarak ayda 1,5 milyon beyannameyi internetten almaya başladık. Nisan ayı itibariyle 1,5 milyon beyannameyi internetten aldık biz, bir aylık sürede. Bu her ay geometrik dizin şeklinde şu ana kadar artarak geldi. Bunun anlamı çok ciddi bir iş yükünü vergi dairelerinden almamız anlamına geliyor tabii ki.

İşte şimdi personelin eğitimi de, mükellefin eğitiminin yanında personelin eğitimi de son derece önemli bir hal alıyor. Çünkü anlayışı değiştiremediğiniz takdirde o personel bu defa beyannameyi alma, beyannameyi işleme işi yapmayıp o vaktini boş geçirme durumuyla karşı karşıya gelebilecek, yeniden yapılanma dediğimiz olayda biz aynı zamanda bu Gelir İdaresindeki personelin hem eğitilmiş personel, hem uzman personel haline gelmesini, tabii bunu yine bir günde değiştirmek mümkün değil. Ama perspektif olarak, hedef olarak bunu koymuş bulunuyoruz. Dolayısıyla hem hizmet içi eğitim, hem de mükellef anlayışının değiştirilmesi noktasındaki çalışmamız devam ediyor.

Denetim sisteminde de aslında ciddi bir anlayış değişikliği noktasına gelindi. Çünkü vergi dairelerinin otomasyonu tamamlarsınız, belli bir noktaya

gelirsiniz, ama şayet siz diğer alanlardan, hem kamu, hem özel kuruluşlardan, bankacılık, finans kesiminden bilgileri derleyip toparlayamaz ve bununla ilgili çapraz kontrolleri yapamazsanız, o zaman denetim tabir yerindeyse babadan kalma usulle devam ederse etkinliğiniz yine kalmayacak demektir. İşte bu anlamda veri ambarı olayını büyük ölçüde tamamlamış bulunuyoruz ve şu anda mali sistem dahil tüm kesimlerden hızlı bir şekilde veri ambarına bilgi akımını sağlıyoruz. Artık bunları topladığımızda bir mükellefin beyannamesi verdiği zaman yan bilgilerle, o beyandaki unsurların doğruluğu nedir bunu belli ölçüde test etme, zaman içerisinde tabii bu datalar arttıkça da tamamen gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, Sayın Bakanımızın örnek olayda anlattığı gibi “bu işte bir terslik var” deme noktasına geliyoruz yavaş yavaş. Önemli olanda zaten denetimde klasik anlayışın bırakılıp, yani Anadolu’ya turneye gittiğinizde hep genelde yüksek tutarlı beyanda bulunmuş mükellefin dosyası incelenir anlayışıyla, oradaki o mükelleflerin belli ölçüde büyük şehirlere kaçması realitesi hepimizin bildiği bir gerçek. Ama siz incelemeyi sektörler bazında ele alırsanız, ki Hesap Uzmanları Kurulu da bunu yapıyor, tüm denetim birimlerimizde artık bundan sonra bunu yapıyorlar. Sektörler bazında ele alıp, turneye giden arkadaşınıza işi, sizin o sektöre içerisindeki standart sapmalara göre, yani risk analizine göre tespit ettiğiniz bir şekilde verirseniz o zaman hem o incelemeden verimli sonuç almanız, hem de kayıtdışı ile etkin mücadele etmeniz mümkün oluyor.

Şimdi Sayın Başkan zaman konusunda haklı olarak beni uyardı, ama esasen benim de zamanım zaten 5’te bitecek, onun konuşmaların birinci turunu dinledikten sonra ben izninizle ayrılmak istiyorum Sayın Başkan; çünkü bir toplantı organize etmiştik ve bu saate de biteceğini planlamıştık.

O nedenle ben sözlerimi şöyle toparlayayım: Artık bizi memnun eden, bu toplantı vesilesiyle de tüm toplantıyı düzenleyen Hesap Uzmanları camiasına, vakıf ve derneğe ve kurul başkanlarımıza hakikaten teşekkür ediyorum. Ama önemli olan şudur: Artık Türkiye’de özel sektörde, kamu sektörü de kayıtdışı ekonominin Türkiye’nin en önemli sorunlarından biri olduğunu kabullenmiş

durumda ve kayıtdışı ekonominin en önemli haksız rekabet unsuru olduğunu da kabullenmiş durumda. Dolayısıyla bu kabullenildikten sonra, bu meselenin sadece Gelir İdaresinin sorunu olarak görülmekten veya Maliye Bakanlığının sorunu olarak görülmekten çıkılması durumunda, bu konuda başarı sağlamak ve bu başarının da kalıcı olması, Sayın Bakanımızın belirttiği gibi bizim önümüzdeki günlerde yine Sayın Bakanımızın açıklayacağı o uzun vadeli stratejimizle ve onun stratejik adımlarının gerçekleştirilmesiyle beraber kayıtdışılığın azaldığını, önlendiğini hep beraber göreceğiz.

Ben konuşmamda kayıtdışının boyutları konusuna hiç değinmedim. Zaten Hesap Uzmanları Kurulu'nun da bu konuda değerli bir çalışmasını, değerli panelist arkadaşımız Serdar Koyutürk'ün anlatacağını biliyoruz. Ama bu konuda gelir idaresi çok ciddi bir çalışmayı öteden beri tamamlamıştır ve bu çalışmada sadece şunu ifade edeyim, görülen, aslında enteresan olan nokta şu: Kayıtdışındaki trendle ekonomideki dalgalanmanın bir paralellik gösterdiğini biz tespit ettik. Bu enteresan bir nokta ve başlangıç bölümünde belirttiğim kayıtdışı ile ilgili temel gerekçelerin, psikolojik etkenin daha doğrusu belli ölçüde haklılığını teyit eder bir mahiyettedir. Bu çalışmamızda zaten ileriki günlerde hem yayınlayacağız, hem de arkadaşlarımız açıklayacaklar.

Ben tekrar bu panel nedeniyle ve sabrınız nedeniyle hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI- Efendim ben de Sayın Arıoğlu'na teşekkür ediyorum.

Daha önce verilmiş sözleri olduğu için ayrılacaklar, müsaade ederseniz.

Şöyle bir programlama yapmayı düşünüyoruz efendim: Çalışmayı en sonunda müsaade ederseniz sizlere sunalım. Onun için Sayın Mustafa Uysal şimdi konuşacaklar, kendi tebliğlerini sunacaklar.

Son konuşmacımızda Hesap Uzmanları Kurulunda yapılan çalışmadan sizlere söz edecek.

Buyurun Sayın Uysal.

MUSTAFA UYSAL (Vergi Konseyi Başkanı)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun çok değerli üyeleri, değerli konuklar; hepinizi saygıyla ve sevgiyle selamlıyorum.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Kuruluş Yıldönümünü kutluyorum. Daha nice başarılı çalışmaların bu çatı altında sürdürülmesini temenni ediyorum.

Ben biraz kayıtdışı epeyce dinledik, hakikaten burada söylenmeyen bir sözde herhalde kalmadı diye düşünüyorum kayıtdışı konusunda. Yine bende belirli bir bakış açısıyla değinmeye çalışacağım. Ama konuya sadece bir vergi ve bir maliye gözüyle bakılmasının doğru olmadığını prensip olarak düşünüyorum, bunun çok yönlü ve 360 derece ise, 360 dereceden de bu kayıtdışı konusuna bakmak, irdelemek gerekiyor. Hem basit bir konu değil, hem çözümü konusunda da böyle tek yönlü bakmak doğru değil.

Bu nedenle önce bir vergi yapımız konusunda, vergi sistemimiz konusunda kısa bir değerlendirme yapacağım ve dünyadaki genel eğilimlerin ışığında bizim vergi yapımız, Türk vergi sisteminin yapısı nedir diye bakmaya çalışacağım. Eğer bu yapı devam ettiği sürece, biz kayıtdışı ekonomi üzerine de bugün burada aldığımız yüksek motivasyonla kılıçlarımızı kuşanıp, topumuz tüfeğimizle üzerine ezmeye geçtiğimiz zaman mevcut vergi sistemimiz içerisinde acaba makro ekonomi açısından ne gibi sonuçlar doğurabilir, Türk müteşebbis gücü nasıl etkiler, onların da çok iyi düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum. O nedenle önce kendimizi analiz etmemizde fayda var dünyadaki eğilimler açısından.

İkincisi, bu çalışmalara kısaca geçmeden önce vergiye de bir bakış açısı getirmek istiyorum. Belki Maliye teorisyenleri tarafından doğru görülmeyebilir ama ben biraz piyasa mekanizması içerisinde böyle bakmaya çalışıyorum. Vergide bir ürün gibi görüyorum, bir mal gibi görüyorum. Yani vergi bizzatı bir ürün, paketlenmiş satılmaya hazır bir ürün gibi görüyorum. Bu ürün müşterileri var çünkü, müşterileri de bu ürünün mükellefler. Bu ürünün çeşitleri var; Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Damga Vergisi, Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim

Vergisi, bunlarda nitelikleri itibariyle. Bunların tabii ki bir hedef kitlesi var, hedef kitlesi Türk mükellefleri, ulusal bir mükellef tabanımız, ikincisi, uluslar arası mükellef tabanı, yani bunu gözümüzden kaçırmamız lazım. Vergiyi biz sadece ulusal tabanımızdan almıyoruz, uluslar arası vergi tabanından da pay alıyoruz bir şekilde. Yani ihracat yaptığımız her bir ürünün bedelini yurtdışındaki “x” şahsı ödüyor, onun içerisinde ödenen ücret vergisi Türkiye’de tahsil ediliyor. Onun içerisinde akaryakıt tüketim vergisini Türkiye’de ödüyoruz, ama bedelini yurtdışından alıyoruz. Aslında uluslar arası vergi tabanını biz vergilendiriyoruz. Para ve sermaye piyasalarında yurtdışından gelen fonlar Türkiye’de bono alıyoruz, hisse senedi alıyorsa bunlar üzerinden yapmış olduğumuz stopajların vergisini biz burada tahsil ediyoruz, ama bunu uluslar arası vergi tabanından biz alıyoruz. Dolayısıyla verginin hitap ettiği, pazar diyeyim buna isterseniz biraz piyasa mekanizmasına indirgedim vergiyi, bir bakış açısı getirmek açısından. Hem kendi mükelleflerimiz, hem de yurtdışındaki mükellefler bizim vergi tabanımız. Biraz sonra geleceğim, dünyadaki eğilimler içerisinde vergi rekabeti açısından bu çok daha önem arz ediyor. Türkiye diğer ülkelerde olduğu gibi, uluslar arası vergi tabanından ne kadar çok pay alırsa kendi mükellefleri üzerindeki vergi yükü o kadar düşük olur.

Bunu yapan ülkeler var, Türk ... içinde olan ülkeler var; Hollanda bunlardan bir tanesi, Lüksemburg bunlardan bir tanesi, uluslar arası ticareti üzerlerinden geçirmeye çalışıyorlar, uluslar arası hizmet akışını, uluslar arası yatırımların merkezin üzerinden geçirmeye çalışıyorlar. Belli miktarda vergi alıyorlar, onlar için kabul edilebilir, yaşanılabilir bir vergi. Ama yaygın alıyorlar ve bunları kendi ülkelerine transfer eder hale geliyorlar.

Ürün dedim fiyatı uygun olmalı bu ürünün, tabii ki yaşanabilir düzgün bir vergi oranı olmalı ki satın alınsın, bu vergiyi yoksa satın almıyor. Yabancı hiç satın almıyor mecbur değil. Yerlilerden bazıları satın alıyor, işte o da kurumsal belli mükellefler. Türkiye’de faaliyet yapan yabancı kurumlar yine bunun fiyatını ödemiyo, bir kısmını biraz önce bahsettiğim mekanizmayla yurtdışına

bir şekilde transfer ediyor, örtülü kazanç vesaire yollarıyla. Önemli bir kısmı da kayıtdışında zaten o hiç satın almıyor. Demek ki bu fiyattan, bu mal gitmiyor. Bir defa onun fiyatını da doğru koymak lazım.

Malınızı kaliteli yaptınız, fiyatı da çok uygun, çok iyi de tanıtmanız lazım. Yani benim ürünüm budur, bunu alın diye. Arkasında çok iyi bir hizmet anlayışı olması lazım mükellefe, bu malı alması, kullanması aşamasında da sizin bu servisi çok mükemmel bir şekilde vermeniz gerekiyor.

Böyle olduğu takdirde bu malı çok yaygın bir şekilde satar ve tabanı genişletirseniz. Bu benim bir yaklaşımım, kritik edilebilir farklı bakış açıları gelebilir ama bunu bir ürün gibi görürsek çok daha iyi satabileceğimiz kanaatindeyim.

Şimdi dünyadaki eğilimler dediğimiz zaman tabii ki küreselleşmenin sonuçlarını hepimiz yaşıyoruz. Küreselleşmeyle beraber vergi sistemleri de buna paralel değişiyor. Artık kapalı ekonomi sistemindeki vergi teorimlerini de bir kenara bırakmamız gerekiyor. Kapalı ekonomi rejimlerinde siz sadece kendi ulusal vergi tabanınıza hitap ediyorsunuz, artan oranlı vergiyle yüzde 60'a kadar gelir verginizi ortaya koyabilirsiniz, Kurumlar Vergisi bu oranda dersiniz, mükellefinizden veren verebilir, alan alabilir bunu. Ama küreselleşmeyle beraber bu duvarlar yıkılınca artık üretim faktörleri hareket halinde, başta sermaye olmak üzere, nerede uygun ortam buldu oraya gidiyor. Yani vergi tabanı bir anlamda kaygan bir zemin içerisinde. Buna sadece sermaye değil, bizatihi fabrikalar sökülüp öbür ülkelere taşınıyor. Almanya'nın orta-küçük işletmelerinin yakın bölgelere taşındığını dergilerden okuduk.

Aynı şekilde bizim buradaki ihracatçımız gidip Çin'de üretim yapıp ihraç etmeye çalışıyor, bu da bir anlamda üretim faktörünün kayışıdır. Yani bu sadece sermaye değil aynı zamanda emek de hareket halinde, mobilite halinde. Bu mobilite içerisinde biz zararlı vergi rekabeti içerisine girmeden, ama olabildiğince esnek ve hızlı hareket etmek durumundayız.

Peki eğilimleri çok kısa özetlemek gerekirse; bir defa Dünya Ticaret Örgütüyle beraber uluslar arası ticaretteki vergiler aşağı inme eğiliminde,

kontrol altında. Bizde Avrupa Birliği ile beraber bu vergileri belirli noktalara indireceğiz. Dolayısıyla dış ticaretten elde edeceğimiz vergiler büyük lde azalacak.

İkinci eğilim, dolaylı vergilerin payı artıyor. Yani biz şimdi şikayet ediyoruz, bizde dolaylı vergilerin payı çok artıyor diye. Dünyadaki oranlar, 2002 yılında dünyadaki vergi dağılımındaki oranlar, dolaylı vergiler ve doğrudan vergiler arasındaki pay bizim ülkemizde yüzde 100 eşit konumda. O bakımdan, ama son bir-iki yıl içerisinde bu dolaylı vergilerde yine bir miktar daha bozulmuştur, bu eğilimin, daha doğrusu bu küreselleşmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Bunu da dolaylı vergiler neden artıyor diye bakmamak lazım. Ama vergi yapısı içerisindeki dolaylı vergilerin yapısı içerisindeki anormallikler var, onlar üzerinde tabii ki durulması gerekiyor.

Bu arada özel tüketim vergileri de yine, özellikle negatif dışsallık olarak adlandırdığımız sağlığı olumsuz etkileyen, çevreyi olumsuz etkileyen vergilerin artmakta olduğunu görüyoruz. Buna mukabil pozitif sağlık dediğimiz, evre ve sağlıkla ilgili pozitif faaliyetlerinde teşvik edildiğini görüyoruz.

İyi ticaret, biraz önceki sunuşta da ifade edildi, yine verginin uluslar arası tabanda, yani elektronik ticaretinde bir süre sonra katma değer vergilerinin dahil ülkeler alamaz hale getirecek, öyle bir trend var.

Vergi oranları, vergi rekabetinin etkisiyle çok ciddi miktarda düşüyor ve o düşüş öncelikle de doğrudan vergiler üzerinde, yani gelir ve kurumlar vergisi üzerinde oluyor.

Artan oranlı tarife yapısı, gittikçe ... Sayın Bakan'ında ifade ettiği, zorunlu tarifelere doğru kayıyor ve en yüksek primleri alınan vergi oranları da düşüyor. Vergi eşitleri azaltılıyor, vergi sayısı azalıyor, vergi sistemi daha az sayıda fakat ... vergiler üzerine oturur hale geliyor.

Gelir İdaresi'nin yeniden yapılandırılmasına bütün ülkeler çok büyük önem veriyorlar.

Türkiye'deki yapıyı çok hızlı özetlemeye çalışacağım; bizim bu yapımız içerisinde birincil olarak ifade ettiğimiz vergi yükü oranımız aslında OECD

ülkeleri ortalamasına yakın diye normal görmemiz çok yanlış bir şey. Biz OECD ülkeleri ortalaması kadar zengin bir ülke değiliz, bunu bir defa ortaya koymak lazım.

Yine üç grup ülkenin vergi yükü oranlarından bahsetmek gerekirse, temelde az gelişmiş ülkelerde, düşük gelirli ülkelerden bahsediyorum. Ortalama vergi yükü oranı yüzde 17, orta gelirli ülkelerde yüzde 22, yüksek gelirli ülkelerde yüzde 27 seviyesinde.

Şimdi biz orta gelirli ülke seviyesinde olduğumuz için 22 civarında olmamız lazım, oysa 29'luk bir vergi yükümüz var, yüksek oranlı bir vergi yüküne sahibiz. Üstelik bu vergi yükü 1965'den, 2001 yılına kadar OECD ülkelerinde en yüksek vergi yükü artışı oranına sahibiz, yüzde 9.9'dan, yüzde...(Kaset sonu)

... çok da detayını girip sizlerin zamanı daha fazla almak istemiyorum. Dolayısıyla vergi yükünün yüksekliği açık ve net.

Şimdi tabii vergi yükü yüksek ama, bu bir taraftan da dar bir tabandan alındığı için, yani kayıtiçi mükellefler üzerindeki vergi yükü çok daha ağır. Yani bu yükte, ülke tabanında yaygın bir şekilde yayılmıyor. İşte Hesap Uzmanları Kurulu'nun raporunda da ifade edildi, yüzde 30-40 civarında bir kayıtdışı ekonomi var, böyle olunca ödeyenler üzerindeki vergi yükü haliyle çok daha yüksek.

Vergi takozu olarak adlandırdığımız ücretler üzerindeki vergi yükü, sosyal güvenlik primlerinin oranı yüzde 40 seviyesinde. Şimdi bu yapı içerisinde kaldığımız sürece kayıtdışı ekonomiyi önlemeye çalışıyoruz, hep üzerine gidelim buradan. Bu vergi oranıyla acaba Türkiye bu ihracatı yapabilir mi? Bu soruyu sormak lazım, yani neticede vergiyi piyasa mekanizması ödüyor. Yani biraz önce, diyelim ki kayıtdışı ekonominin en yaygın olduğu sektör tekstil sektörü diyelim bir an için. 13 milyar dolar hazır giyim ihracatı yapıyor bu sektör, 6 milyar dolar civarında da diğer tekstil, toplam 19-20 milyar dolar. Bakın ihracatın çok büyük bir parçasını teşkil ediyor ve kayıtdışının da en yaygın olduğu bir sektörden bahsediyoruz. Bu sektörde her şeyin kayıt altına

alındığında düşünelim. Acaba bu marjları yakalayabilecek mi ihracat açısından; çünkü “komudiditi” dediğimiz sıradan mal ihraç ediyor, katma değeri yüksek değil, kurlar bir miktar düşük gitti diye tekstil şirketleri kapanır halde. Ben bununla şunu kastetmiyorum: Kayıtdışı ekonomi devam etmesin anlamında söylemiyorum, ama bu yapı böyle devam ettiği sürece ya biz ihracattan vazgeçeceğiz ya da vergiden vazgeçeceğiz. İkisinden bir tanesinden vazgeçmeden bu olmuyor. Üzerine gittik, herkesi kayıt içerisine soktuk, sen bu ihracatı bu vergilerle yap, yapabilen varsa yapar. Ancak katma değeri yüksek mal ihracatıyla yapabilir, markalı mal ihracatıyla yapabilir, ama ihracatımızın yapısı da maalesef o konumda değil.

Kurumlar vergisi oranımız yüzde 30 ile oldukça yüksek seviyede, rakibimiz olan ülkelerde biraz öncede ifade edildi, yüzde 10,15,16,17,18,19 seviyelerinde Polonya, Macaristan, İrlanda yüzde 13 Kurumlar Vergisi ödüyor ve dünya ticaretini ve dünyanın önemli yatırımlarını ülkesine çekiyor. Sadece 2004 yılında ve 2003 yılında 43 milyar dolar yabancı sermaye çeken küçük bir ülke. Bunlar tabii, İrlanda bu politikasıyla uluslar arası vergi tabanından daha çok pay alma noktasına ilerleyen bir ülke konumunda ve çok ciddi bir büyüme gösteriyor, örnek alınması gereken bir ülke.

Şimdi özel tüketim vergilerinin yapısı içerisinde, biliyoruz özel tüketim vergilerinin akaryakıt tüketim vergisi Avrupa Birliği'nin iki katı oranında özel tüketim vergisi alınıyor Türkiye'den. Şimdi bunu sizin normal oranlara çekmeniz gerekiyor. Bunun dışında haberleşme üzerinden alınan vergiler, otomotiv üzerinden alınan özel tüketim vergileri normal Avrupa Birliği ülkelerinin çok üzerinde.

Bankacılık sisteminden alınan banka sigorta muameleleri vergisi dünyada o anlamda benzeri yok. Dolayısıyla Türk bankacılık sisteminin şu anda dışarıda işlem gördüğünü görüyoruz, ne kadar yüzde 30 civarındaki aktif yurtdışına taşınıyor. Yani Türk bankasının yurtdışındaki iştiraki olan bir bankada işlem yapılıyor, Türkiye kaynaklı işlemlerden bahsediyorum, biz bir taraftan bankacılık sektörünün bir miktarını dışarıya taşıyoruz Türkiye'de sermayeye

ihtiyacımız varken, neden; çünkü aracılık yükü dediğimiz bankacılık sigorta muameleleri vergisi ve kaynak kullanım destekleme prim ödemesi var. Bunu kaldırmanız lazım.

Şimdi bunlar vergi oranlarının, bu yapı içerisinde biz sistemin mutlaka dönüştürülmesi gerektiğini düşünüyoruz bu bir. İkincisi, uyum oranı dediğimiz konu sadece vergi oranlarıyla değil, bu yapıya uyduğunuz zaman bir de sistemin karmaşıklığı konusu var o da çok karşımıza çıkıyor, onun da iyileştirilmesi gerekiyor. Ben bu yapıyı değiştirme konusunda, Sayın Başkandan da uyarı geldiği için çok kısa birkaç cümle ile toparlayacağım. Bu yapı değişmeli, kayıtdışı ekonomi de önlenmeli, bunun hiç aksini söyleyende yok. Fakat bu yapılırken mutlaka mükellef grupları itibariyle, mükellefin uyum zorlukları nerelerde onların analiz edilmesi lazım, hangi noktalarda uyum problemleri var. Uyuma geçtiği zamanki maliyetleri nedir üzerinde, bunların nasıl hakkından gelebiliriz bir de mükellef gruplarına bunu inandırmak lazım. Yani bu sistem içerisine girerseniz siz bu şartlar altında yaşayabilir bir vergi ortamındasınız diye bakılması gerekiyor. Aksi takdirde Türkiye’de gerçekten önemli bir müteşebbis kitlesinin çok önemli risklerle karşı karşıya kalması gibi bir durum söz konusu olabilir. Bundan ülke çok daha büyük de zararda görebilir, bunun da altını çizmek gerekiyor.

Yapılandırma zorluklarından bir tanesi, ödenen vergilerin yerinde harcanması konusudur. Ödenen vergilerin yerinde harcamadığınız sürece, o verginin, diyelim ki bir vergi ödeniyor devlet kasasına girmiş, devlette bunu yolsuzluk, hırsızlık diye yok ediyor, gidiyor diyelim. Devlette şu anda natamam, bitmemiş inşaatlar dolu; barajlar, yollar vesaire.

Şimdi bu vergileri siz doğru alana sarf etmediğiniz sürece mükellefin vergi ödemeye karşı direnci şüphesiz yüksek oluyor. Uyum zorluğu ortaya çıkıyor. Bu bakımdan birincisi, bir; vergilerin yerinde harcanması gerekiyor, iki; kayıtdışı ekonominin de mutlaka önlenmesi gerekiyor. Kayıtdışı ekonomi neden mutlaka önlenmeli, vergi oranlarını düşürebilmek için kayıtdışı ekonomiyi mutlaka önlemek zorundasınız. Fakat bunlar birbirinin içine girmiş durumda,

yani vergi oranlarının düşürülmesi gerekiyor, kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması için. Kayıtdışı ekonomi önlendikçe de vergi oranları şüphesiz paralelinde düşecek.

Ben izin verirseniz şu cümleyle konuşmamı tamamlamak istiyorum: Özellikle ekonominin istikrar ortamına girdiği şu dönemde kayıtdışılık Türkiye'nin bir numaralı sorunu haline gelmiştir, bir numaralı haline gelmiştir. Bu sorunun mutlaka çözülmesi gerekiyor, fakat bu çözülürken mutlaka mükelleflerin vergiye olan uyumları konusunda hassas hareket etmek gerekiyor. Mutlaka denetimler sıklaştırıldığı ve riskler artırıldığı sürece onların da uyumları artacaktır, mutlaka cezaların ağırlaştırılması gerekiyor. Denetimlerin sıklığının artması gerekiyor, İtayla modelinde de gördük. Vergilerinde mutlaka yerinde harcanması konusunda mükelleflerde kesin bir inanç oluşturulması gerekiyor diye düşünüyorum.

Bu son cümlede şu: Kayıtdışı ekonomi en çok da kayıtdışında kalanlara zarar veriyor. Bu konuda da mükelleflerin bilinçlendirilmesi gerekiyor; çünkü gerekli kurumsallaşmalarını sağlayamıyorlar, büyümelerini sağlayamıyorlar, finansman imkanlarından yararlanamıyorlar, halka açılma gibi finansman yöntemlerini kullanamıyorlar. Dolayısıyla kayıtdışında kalan mükelleflerin de bundan çok büyük zarar gördükleri konusundaki bir inandırıcı çalışmanın da yine beraberinde yapılması gerekiyor. Ümit ederiz önümüzdeki dönemlerde herkesin vergisini tam verdiği, ama yaşanabilir bir ortamında bu vergisini verdiği bir yapıya geçtiğimiz takdirde ülkenin çok daha hızlı bir büyüme trendine gireceği ve aynı zamanda sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi sağlayacağına inanıyorum.

Beni sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Sayın Uysal çok teşekkür ediyorum.

Zaman kısıtlamasına uyduğunuz için.

Efendim müsaade ederseniz şimdi son konuşmayı Sayın Koyutürk yapacaklar ve heyette yapılan çalışmayı açıklayacaklar; buyurun Sayın Koyutürk.

SERDAR KOYUTÜRK (Baş Hesap Uzmanı)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sözlerime başlamadan önce sayın üstatlarımı, değerli meslektaşlarımı, sayın konukları ve sayın basın mensuplarını saygıyla selamlıyorum. Ve tabii ki Hesap Uzmanları Kurulu'nun bu mutlu gününü, 60'ncı Yıldönümünü de kutluyorum. Aynı zamanda bana bu fırsatı veren başta Sayın Kurul Başkanımız Mahmut Vural, Sayın Vakıf Başkanımız, üstadımıza ve Dernek Başkanımıza teşekkür ediyorum.

Ben biraz kısa tutmak istiyorum; çünkü, sanıyorum epey uzun bir maraton sürdü. Onun için biraz önce Metin Özsayan üstadımın bana söylediği gibi, kısa ve net olmaya çalışacağım. Ama tabii bu arada da kısa ve net olarak gerçekten büyük bir emekle hazırlanmış olan bu çalışmayı da anlatırken en iyi şekilde anlatmaya çalışacağım, onun için yine biraz da sabırlarınıza sığınacağım.

Yaklaşık bir yıl önce Sayın Kurul Başkanımız Mahmut Vural, Kurulumuzun istihbarat ve ar-ge birimine, madem ki Hesap Uzmanları Kurulunun en önemli fonksiyonlarından biri de kayıtdışı ekonomiyle mücadeledir ve bu konuda daha bilinçli, daha bilimsel çalışması gerekir. Onun için istihbarat ar-ge birimi bu konuda detaylı bir çalışma yapması gerekir, bir rapor hazırlaması gerekir şeklinde bir görevlendirmesi oldu. Onun üzerine bir ekip oluşturuldu, beş hesap uzmanından oluşan. Ve bu ekip şurada yaklaşık 100 sayfalık bir raporu, kayıtdışı ekonominin nedenleri, etkileri, boyutları ve kayıtdışı ekonomiyle mücadelede ve bu ekonominin, kayıtdışı ekonominin azaltılmasında ne gibi tedbirler alınmalı ona yönelik bir rapor hazırladı. Bu rapor yaklaşık sekiz-dokuz ay sürdü ve bu arada gerçekten çok ince bir çalışma yapıldı. Bu ekipte yer alan arkadaşlarımız büyük özveri gösterdiler. Bunun tabii tümünü sunmak diye bir durum yok, hem vakit açısından mümkün değil, hem de zaten sadece boyutu konusunda sunulması konusunda anlaşmıştık. Ancak raporda yer alan hususlar çok büyük ölçüde bundan önceki çok değerli, başta Sayın Bakanımız olmak üzere, Sayın Başkanlar, hem vakıf başkanımız, hem kurul başkanımız, hem buradaki konuşmacılar çok büyük ölçüde gerek

nedenleri, etkileri, nasıl önleneceği konusunda çok değerli görüşler serdettiler, onların birçoğu zaten raporda var. O rapor sanıyorum en kısa sürede Kurulumuzun portalında da, elektronik ortamda olacak, oradan merak edenler en ayrıntısına kadar bulabilecekler.

Onun için ben izninizle bugün sadece kayıtdışı ekonomi boyutu konusunda yapılmış olunan çalışmayı sunmaya çalışacağım.

Bu çalışmayı bir sunumla önünüze getiriyorum.

Bir kere kayıtdışı ekonomi biraz önce de defalarca söylendi, tanım gereği gerçekten büyüklüğü bilinmeyen bir ekonomi ve ölçülmesinde çok büyük zorluklarla karşı karşıya kalınıyor. Onun için gerçekten bu ölçümleri yaparken cesur olmak gerekiyor ve cesur yöntemler kullanmak gerekiyor. Ben biraz sonraki sunumumda göreceksiniz büyük ölçüde daha net, daha gerçekçi varsayımlara dayandırdığımızı düşünüyorum.

Bu tahminler büyük ölçüde tabii gözlenemeyen ekonomide gerçekleşen işlemlerin ekonomide bıraktığı izlerin takip edilmesiyle elde edilen rakamlar oluyor. Yani, bilinmeyeni tabii ki bilinenden bulmaya çalışmak gerekiyor.

Bununla ilgili yöntemler, çeşitli yöntemler var. Bu yöntemleri akademik çevreler sınıflandırmışlar. Ben bunların tabii çok ayrıntılarına girip sizleri sıkmak istemiyorum. Sunumda gördüğünüz gibi önce bir doğrudan ölçme yöntemleri var, ki bunlar genelde anketlere dayanıyor, kayıtdışı ekonomiyi doğrudan ölçme yöntemleri bu anketler yoluyla yapılıyor.

Dolaylı ölçme yöntemleri söz konusu, bunlar genelde veriler arasındaki farklardan yola çıkıyorlar. Genelde işte biraz önce söylediğimiz gibi bilinmeyeni bilinenden yakalamaya çalışıyor.

Çeşitli analizler söz konusu, fiziksel girdi metodu yöntemleri var; bu daha çok işte elektrik kullanımıydı, üretimde, inşaat sektöründeki gelişmeler, çimento tüketimi, üretimi gibi fiziksel birtakım unsurlardan yola çıkarak ölçmeye çalışıyor.

Son modelde, model yaklaşım “mimik” denilen bir yöntem var ki, bu da biraz karma gibi bütün yöntemleri bir arada toparlayan, bir çok veriye dayanarak

daha böyle sağlıklı bir kayıtdışı ekonomiyi ölçmeye yönelik, ama zor karışık bir yöntem.

Biz bu kayıtdışı ekonominin boyutlarının hesaplanması olsun, gerekse bu raporu yazarken tabii ki Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60 yıllık birikiminden çok büyük ölçüde yararlandık, akademik çevrelerin çalışmalarından çok büyük ölçüde yararlandık ve gördük ki, ülkemizde daha çok bu kayıtdışı ekonomiyle ilgili çalışmalar 85'li yıllar, 90'lı yıllardan itibaren başlamış ve Türkiye'nin gündemine o yıllardan itibaren girmeye başlamış. Ve dediğim gibi kayıtdışı ekonomiyi ölçme konusunda birçok tahminler yapılmış Türkiye'de kayıtdışı ekonomiyi ölçme yönteminde ve şurada görüyorsunuz Türkiye'de yüzde 7 ile yüzde 137 arasında, tabii iç orantı, dış orantıya göre bu oranlar da değişiyor, tahminler çeşitli yaklaşımlara göre çok farklı boyutlarda olabiliyor. Onları gördük, onları saptamış olduk. Dünyada da bu böyle, sadece Türkiye'de değil yalnız onu da söyleyeyim, bu yöntem hangi yöntemi uygularsanız ona göre farklı sonuçlara ulaşabiliyorsunuz.

Biraz önce dünyadaki ülkelerle ilgili çeşitli oranları İtalyan meslektaşımız da verdi. Onları biz şöyle grupladık: Sanayileşmiş ülkelerde genelde yüzde 8 ile 10 arasında, gelişmiş ülkelerde 10 ile 30 arasında, gelişmekte olan ülkelerde 30 ile 60 arasında, az gelişmişlerde ise 80'e kadar varan oranlar söz konusu. Bu oranları tabii böyle görünce, Sayın Bakanımızın da konuşmasında belirttiği gibi gerçekten kayıtdışı ekonominin boyutu gelişmişlikle, kişi başına düşen gelire, Gayrisafi Milli Hasıla'nın boyutu ile çok yakından ilgili. Yani kayıtdışı ekonominin makul seviyelere inmesi büyük ölçüde gelişmeyle de çok büyük paralellik arz ediyor. Tabii burada biraz amiyane tabiriyle "tavuk mu yumurta, yumurtadan mı tavuk" meselesi, yani gelişme mi kayıtdışı ekonomiyi önleyecek, yoksa biz kayıtdışı ekonomiyi önledikçe gelişme sağlayacağız. Tabii her iki birbiriyle bence çok yakından ilişkili, ama bizim için tabii en çıkar yol kayıtdışı ekonomiye süratle aşağıya çekerek gelişmemizi hızlandırmak.

Biraz önce söylediğimiz bu kayıtdışı ekonomi boyutunu ölçme konusunda bir sürü yöntem söyledik. Bunlardan bu dolaylıların en önemlilerinden biri de bu

“input-output” yönteminin uygulanmasıyla kayıtdışı ekonominin ölçülmesi. Bu konuda Kurul Başkanım Sayın Mahmut Vural ve değerli arkadaşımız, o zamanki Gelirler Genel Müdür Yardımcısı Fikret Sevinç arkadaşımız Amerika Birleşik Devletlerinde Harward Üniversitesinde yapmış oldukları bir çalışmadan esinlenilmiştir.

Bu “input-output” yönteminin uygulanmasının ana esaslarını kısaca sizlere açıkladıktan sonra, bizim buna dayanarak ne yaptığımızı anlatacağım.

Bir kere belli bir dönemde sektörler itibariyle yaratılan katma değerlerin toplamı bildiğiniz üzere ulusal katma değer vergisi tabanını, yani ulusal katma değer vergisi matrahını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu taban üzerinden hesaplanacak bir katma değer vergisi, bu ilgili dönemde, o dönemde beklenen toplam katma değer vergisi tutarını verecektir.

Kayıtdışı ekonomi boyutunun hesaplanması ise, bu mal ve hizmet akımı, ekonomide cereyan eden mal ve hizmet akımını gösteren “input-output”, yani girdi-çıkıtı tablolarından hareketle katma değer vergisi uyum ve kaçığının bulunması esasına dayandırılmaktadır özet olarak. Yani bu konuda tabii daha bir ince ayrıntıya girmek gerekiyor; çünkü bu input-output tabloları her yıl yayınlanan tablolar değil ne yazık ki, dolayısıyla bu tabloları belli yıllarda yayınlıyor. Yayınlanan yıllardan itibaren her yılın katma değer vergisi matrahını, tabanını bulabilmek için sektörlerin büyüme oranlarıyla o sektörlerin tabanlarını oluşturarak her yılın ulusal tabanlarına simülasyonlarla, yani büyüme oranlarını eklemek suretiyle, yani simülasyonlarla o sektörlerin matrahlarına ulaşıp oradan da ulusal matraha, yani ulusal katma değer vergisi matrahına ulaşmak gerekiyor. Tabii burada çok ince hesaplar gerekiyor; çünkü bütün tabanlar, bütün sektörlerin matrahları aynı olmuyor, çeşitli istisnalar, muafiyetler dolayısıyla, çeşitli yasal düzenlemeler dolayısıyla, bunların hepsi yüzde 100 oranında olmuyor. Bunlarda o istisna ve muafiyetlere düşen kısımları ayıklamak gerekiyor, ki sağlıklı bir sonuç elde edilebilsin.

Dolayısıyla burada ince bir çalışma gerekiyor. Bu ince çalışmada biraz önce söyledik, “input-output” tabloları kullanıyor. Neden? Çünkü bütün ekonomiyi kavrayan sektörlerin girdileri-çıktıları bu “input-output” tablosunda.

Peki neden katma değer vergisi bunlara uygulanıyor, neden katma değer vergisinden yararlanıyoruz bu hesaplamayı yaparken. Çünkü, katma değer vergisi bildiğiniz üzere 1985’ten bu yana ülkemiz mevzuatına giren bir vergidir bildiğiniz gibi. Katma değer vergisinin birinci maddesinden de görüldüğü üzere tüm mal ve hizmetler prensip olarak katma değer vergisinin konusuna giriyor. Ve bu öyle bir vergi ki, üretimden tüketime bütün aşamalarda alınan bir vergi. Dolayısıyla iktisadi aşamaların her birinde yaratılan ya da eklenen değeri kendisine matrah kabul eden bir vergi olduğu için, tüm ekonomiyi kavradığı prensip olarak kabul edilecek bir vergi. Biz de ekonominin ne kadar kayıta, ne kadarı kayıtdışı aradığımızı göre gerçekten uygun bir yöntem olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye’ye de baktığımız zaman gerçekten katma değer vergisinin vergi olarak da ağırlığı, yıllar itibariyle sürekli artış içerisinde. Gayrisafi Milli Hasıla içindeki payı yüzde 5’den, yüzde 8.60’a çıkmış 98’de 5 iken 8.60’a çıkmış 2004’de. Vergi gelirleri içindeki payı 29,2’den 33,8’e çıkmış, ağırlığı da sürekli olarak artan bir vergi. Dolayısıyla oldukça iyi bir yöntem olarak gözüküyor.

Peki biz bu genel “input-output” modelini uygularken nasıl bir yöntem izledik. Biraz önce söyledim, Fikret Sevinç arkadaşımız ve Sayın Kurul Başkanımızın yapmış oldukları çalışma, 1990 ve 97 yıllarını kapsamaktaydı. Onlar 1997’de katılmış oldukları programda yaptıkları çalışmalarla 90 ile 97 arasındaki “input-output” tablolarından yararlanarak çeşitli hesaplamalar yapmışlar ve her yılın KDV uyumunu ve uyumsuzluğunu hesaplamışlardır. Biz ise 1998’den bugüne getirdik. Bunu yapmak için tabii ki yıllar itibariyle bir süreklilik gerekiyor, bir modeli oluştururken aynı tabanlara dayanmak gerektiği için ve de sektörler arasındaki farkları da gidermek için, özellikle Gelirler Genel Müdürlüğü’nün ve Devlet İstatistik Enstitüsü’nün verilerinden de yararlandığımız için bunların arasındaki uyumu sağlamak açısından da farklılıkları gidermek için bazı sektörler birleştirilmiştir, ki DİE’de genelde 90’ın üzerinde bir sektör alt

ayrımı vardır. Bunlar 32 faaliyet alanı altında toplanmıştır. Burada 98 “input-output” ... tablosunun farkı alınarak sektörler itibariyle, 32 sektöre indirilen ara tüketimler alıcı fiyatlar vergilerden arındırılarak hesaplanmıştır; çünkü orada alıcı fiyatlarla, yani KDV dahil olarak olduğu için ondan arındırmak gerekiyordu, mükerrerlikleri önlemek için.

Burada ara tekrar yapıldıktan sonra bir de burada ücretlilere ödenen kısım olmadığı için onların eklenmesi gerekiyordu, onların eklemesi yapıldı. İstisnalar dolayısıyla, biraz önce söylediğim istisnalar dolayısıyla KDV tabanından istisnalar arındırıldı ve bu her sektör için KDV tabanları bulduktan sonra bu sektörlerin büyüme oranlarıyla her sektör, her yıl için ne kadar büyüdüyse ona göre sektör tabanları hesaplandı, tekrar her yıl için KDV'nin ulusal tabanları hesaplanarak her yıl uygulanan KDV oranları bu sektörlerde dikkate alınarak o tabanlarla çarpılarak her yıl için oluşan o ulusal tabandan Türkiye’de tahakkuk etmesi gereken katma değer vergisi hesaplandı, ki bu bulunan katma değer vergisi gerçekleşen KDV tahakkuku ile karşılaştırıldı. Tabii burada İller Bankası ve Belediyelere verilen paylarda dikkate alınarak.

Dolayısıyla şimdi bu anlattıklarım gerçekten bilmiyorum ne derece ifade edebiliyorum; çünkü karışık bir işlem, mümkün olduğunca sadeleştirmeye çalışıyorum. Gerçekten bir rakamlar okyanusundan belli bir şeyi süzmek gerekiyor. Burada çalışan tüm arkadaşlarıma, ekibe çok çok teşekkür ediyorum, özellikle Baş Hesap Uzmanları Cenk Murat Aslan bu konuda çok büyük özveriyle çalıştı, günleri saatlerini verdi diyelim. Kurul Başkanımızın da bu konuda çok büyük destekleri oldu; çünkü kendisi de daha önce bu hesaplama işinde yoğun çalıştığı için, gerçekten şurada size 5-10 dakikada sunmaya çalıştığım bu çalışma çok uzun bir süreli çalışmanın ürünü.

Şimdi şuraya örnek olarak koydum 98’den bu yana olan kısmı son üç yıl için, 2002,2003,2004 yıllarında gördüğünüzde biraz önce anlattıklarımı vergi tabanı potansiyel görüyorsunuz, katma değer vergisini yan sütunda hesaplayıp, aşağıda toplam potansiyel katma değer potansiyel vergisini biliyoruz, tahakkuk edenler karşılaştı farkından vergi uyumu ve vergi kaybını her yıl için bu tür

tablolar burada özetlenmiş haliyle size gösteriyorum. Bunun sonuçları nedir? 98, 99, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 olarak burada tabloda gördüğünüz gibi vergi uyumu ve kayıtdışı ekonomiyi yıllar itibariyle, 98'den bu yana simülasyonla getirilmiş sonuçlarını sunuyorum. Bunun grafiksel olarak görünümü ise bu şekildedir. Burada da gördüğünüz gibi 90'dan itibaren yapılan çalışmayı da kattık, katarak yaklaşık 15 yıllık, 14 yıllık periyodu grafiksel olarak raporumuzda görmeniz mümkün.

Sayın Başkanın ve Sayın Bakanın açıkladığı gibi son üç yılda yüzde 30'larda kayıtdışı ekonominin seyrettiğini görüyoruz. 98 en yüksek olduğu yıl, ki krizin olduğu yıldır, 37 olarak gözüküyor. Krizden sonra tekrar 30'lara doğru gelmiş ve şu anda 30'larda seyrettiğini görüyoruz. Ben bunu gerçekten tabii kaydadeğer bir oran, oldukça yüksek bir oran, ancak şöyle de değerlendirmek gerekir diye düşünüyorum: Zaptedilmeyecek veya yenilemeyecek bir oran değil. Yani bence her an kontrol edilebilecek, nasıl Türkiye büyük ölçüde enflasyon canavarını yendiyse, dizginlediyse bu kayıtdışı ekonomiyi de dizginleyebileceğini, indirebileceğine inanıyorum.

Burada bu sunumu Sayın Bakanımıza yaptığımızda onların bir talimatı oldu, dedi; gelir vergisi ve kurumlar vergisi kayıtlarını da buna dayanarak hesaplayın talimatı oldu. Onun üzerine çalışmaya tekrar başlandı ve katma değer vergisi kayıtdışı hareketle gelir ve kurumlar vergisi kayıtlarını da hesaplamak üzere çalışıldı.

Burada biliyorsunuz genelde vergi incelemesi yapanlarda gayet iyi bilir. Katma değer vergisi kaybı varsa genelde ona bağlı gelir, kurumlar vergisi kayıtları da söz konusudur. Oradan hareketle yapılan çalışmanın sonucunda şöyle bir tablo var, bu tablonun çok ayrıntısına girmek istemiyorum. Buradan hareketle yine kayıtdışı ekonomi hesaplanıp gelir ve kurumlar vergisinin Gayrisafi Milli Hasılaya oranları bellidir, onlarla çarpılarak kaybedilen gelir ve kurumlar vergisi kayıpları da bunlara bağlı, yine katma değer vergisinden hareketle hesaplamak mümkün olmuştur.

TL cinsinden toplam vergi kaybı 98'de 3,5 katrilyonken, 98'de tabii ki enflasyon olayını gözardı etmemek lazım, 22,5 katrilyona ulaşmış, bunun dolar cinsinden karşılığı ise, kayıtdışı ekonomide 76 milyar dolardan, 90 milyar dolara çıktığını görüyoruz dolar cinsinden. Burada dikkatinizi çekmiştir, kayıtdışı ekonomi oransal olarak 37'den 30'a düşmesine rağmen dolar cinsinden bir büyüme söz konusudur. Burada çeşitli kişi başına kayıtdışı ekonomik, çalışan başına kayıtdışı ekonomik gibi rakamlar var, bunları merak edenler rapordan alır değerlendirme yaparlar.

Bu neden böyle olmaktadır, yani oransal olarak düşmesine rağmen; çünkü, bir kere hem ekonomi reel olarak büyümüştür onun getirdiği bir büyüme vardır, dolar olarak büyüme, hem de biliyorsunuz son zamanlarda dolar karşısında Türk Lirasının değerlendirilmesi sonucu böyle bir dolar bazında büyüme çıkmaktadır. Aslında oransal olarak küçülme vardır, 37'den 30'a düşmüştür peyderpey yıllar itibariyle.

Bu modeli tabii ki değerlendirecektir ilgililer, ama bizim kendi tespitlerimize göre, güçlü ve zayıf yönleri vardır. Bizce güçlü yönleri ekonomide gerçekleşen tüm işlemlerin sonuçları itibariyle bir kere kavramakta olduğunu düşünüyoruz. Yani tüm ekonomiyi kavradığını düşünüyoruz bu modelin. Ondan sonra model karmaşık varsayımları içermemekte ve doğrusal bir mantık yürütmektedir, net bir mantık yürütmektedir diye düşünüyoruz.

Yıllar itibariyle karşılaştırma konusunda, yani bir seri oluşturma konusunda uygun ve sağlıklı bilgi vermektedir yıllar itibariyle seyir konusunda. Modelin uygulama sonuçları da gelişmekte olan ülke tahminleriyle uyumludur. Yani Türkiye gelişmekte olan bir ülke olarak kabul edersek, gelişmekte olan ülkelerde gördüğümüz gibi 30'dan başlayan bir şey vardır, ki bizde artık gelişmekte olanla gelişmiş ülkelerin tam sınırında olduğumuzdan oraya da sonuç oturmaktadır diye düşünüyorum.

Tabii ki her model olduğu gibi, modelin güçlü yanları olduğu gibi zayıf yönleri de vardır. Bu "input-output" tabloları uzun aralıklarla ne yazık ki yayınlanabilmektedir, yani her yıl bunları edinip, onlara oturtmak olsaydı bu

model çok daha verimli olacağını düşünüyorum. Yani her yıl yayınlanabilse bu tablolar çok daha yararlı olacaktır.

Alt sektör ayrımının kısıtlı olması, yani bu sektörler itibariyle vergilendirme payının belirlenmesinde çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Tabii buna bağlı çeşitli simülasyonlar yapılmakta, bunların tabii sağlığı konusunda sorgulanabilir.

Bazı görüşler vardır sadece katma değer vergisine dayanan bir uyum ve uyumsuzluktan hareketle ne derece kayıtdışı ekonomi konusunda hüküm verilebilir, ki başında da söylediğim gibi bu konularda ancak cesur varsayımlar yaparsanız bir rakam ortaya koyabiliyorsunuz. Anlattıklarımın benim, sizlerinde de çıkardığınızı umuyorum; en az cesur yöntemlerden biri olduğunu düşünüyorum, yani diğer birçok yöntemin çok daha cesurca olduğunu düşünüyorum, ki birçok tahmin oranlarında gördüğünüzde gerçekten çok farklı bir sürü oran tespit ettik. Buradaki bu yüzde 30'luk oranında bu yöntemin oldukça makul olduğunu düşünüyorum.

Kayıtdışı ile mücadelede etkinlik ve politikaları ilkeleriyle bitirmek istiyorum; çünkü o konu vardı raporda, Sayın Başkanım bitiriyorum.

Devlet politikası olarak benimsenmeli, diyoruz ki, bu son zamanda böyle bir konuda çok umutvar olmak için neden var, Sayın Bakan'da sabah açıkladı. Gelir İdaresi koordinasyonunda sürekli bir çalışma grubu oluşturulmalıdır dedik. Bu çerçevede tabii devletin ve sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli bir çalışma gerekiyor. Yani bu iş Maliye Bakanlığı'nın ve Gelir İdaresinin tek başına altından kalkabileceği bir konu değildir, herkesin ucundan tutması lazım, destek vermesi lazım. O konuda çeşitli zorluklar maalesef yaşanıyor. Onları artık Türkiye'nin aşması gerekir ve tabii ki bu işin koordinasyonu Maliye Bakanlığı ve Gelir İdaresi yapacaktır.

Bunların bir stratejik eylem planı hazırlanmalı ki, sabah biraz önce hepimiz duyduk, bu plan bir parça açıklandı ve daha da herhalde ayrıntılısı açıklanacak. Kararlı ve sürekli olunması gerekiyor, toplumsal destek katılım sağlanmalı, işbirliği ve eşgüdüm sağlanmalı diyorum. Ve herhalde bir an evvel

bitirmem bekleniyor sabırsızlıkla, beni sabırla dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI-Efendim çok teşekkür ediyoruz Sayın Koyutürk'e, saat 6'ya kadar 20 dakika süremiz var, bu 20 dakika süre içinde konuşmacılara soru sorabilirsiniz ve kısa olursa görüşte belirtirsiniz.

Ben bir şeyi Sayın Koyutürk'e sormak istiyorum; acaba bu rapor ne zaman yayınlanacak, bir. Bir de bu raporun akademik çevrelerle acaba tartışıldı mı, yani Maliye çevreleri dışında bir şey tartışıldı mı? Çünkü Türkiye'de şöyle bir şey var; bu rapor tartışmadan doğrudan doğruya yayınlanırsa olduğu gibi kabul edilecek ve oranlar üzerinde durulacak diye aynen kabul edilmiş olacak diye korkuyorum efendim.

SERDAR KOYUTÜRK- Sayın Başkanım, sorduğunuz sorulara biraz bu raporun yayınlanmasında bir haftalık süreç olacağını Sayın Başkan oradan bana ifade ediyor.

Herhalde portala da, Hesap Uzmanları portalına da, elektronik ortamda bir hafta içinde konulacak.

Akademik çevrelerle tartışılmadı, ancak akademik çevrelerin çalışmalarından çok önemli ölçüde yararlandı.

Yöntem ise, biraz önce konuşmamda da belirttiğim gibi Harvard Üniversitesi'ndeki bir çalışmadan, oradaki bir uygulamanın Türkiye'de tekrar uygulanması, Sayın Başkan'ın ve Fikret Sevinç arkadaşımızın, eski Gelirler Genel Müdür Yardımcısı olan arkadaşımızın birlikte katıldıkları bir programda Harvard Üniversitesi'nde, orada oluşturulmuş bir model üzerine 90'dan itibaren Türkiye'nin "input-output" tabloları kullanılarak hem katma değer vergisi konusunda, katma değer vergisi gelir tahminleri üzerinde bir çalışma yapılmış, hem de kayıtdışı ekonominin uyumu konusunda bir çalışma yapılmış.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim.

Efendim Sayın Hasan Doğan, kime sorunuzu yöneltmek istiyorsunuz acaba onu belirtirseniz efendim.

Aldım da kimin cevaplamasını istiyorsunuz efendim.

HASAN DOĞAN- ...Almanya'da genel, sürekli ve yıllık beyana dayanan ve bütün vergi mükellefleri tarafından, vergi mükellefi olsun olmasın bütün vatandaşlar tarafından bir genel servet vergisi uygulanıyor. Türkiye'de de buna benzer bir genel servet vergisi uygulanmasını düşünür müsünüz diye soruyorum.

OTURUM BAŞKANI- Peki çok teşekkür ediyorum efendim, Sayın Uysal cevaplayacaklar; çünkü madem ki Vergi Konseyi Başkanı Sayın Uysal, buyurun efendim.

MUSTAFA UYSAL- Vergi Konseyi Başkanının tabii vergi koyma yetkisi yok, sadece danışma organı, vergi koyma yetkisi hükümete ve tabii ki Büyük Millet Meclisine ait.

OTURUM BAŞKANI- Size danışıyoruz efendim.

MUSTAFA UYSAL- Efendim, şimdi servet vergisi Türkiye'de hemen hemen toplam vergiler içerisinde neredeyse yok diyebileceğimiz ölçüde çok düşük oranda yer alıyor.

Belki bu konuda da bir çalışma yapılması gerekiyor. Özellikle gelir dağılımının düzelmesi açısından gelir vergisindeki artı oranlı tarifenin gelir yeniden dağıtımda yeterli olmadığını düşünüyorum zaten, bu fikirlerimizi zaten konsey görüşü olarak değil de, şahsi görüşümüz olarak alabilirsiniz.

Gelirin dağıtılma fonksiyonu, yeniden toplanıp dağıtılma fonksiyonuna gelir vergisi artar oranın tarife yapısı işlevini yitirmiş durumda. Çünkü vergi tabanı yaygın ve geniş olmadığı için, hem de kayıtdışı ekonomi olduğu için gelir o anlamda düşük gelirli gruplardan, yüksek gelirli gruplardan düşük gelirleri bir transfer olmuyor. Dünyada da genel olarak vergi oranlarının düşürülmesi açısından eğilim doğrudan vergilerde daha ön planda oluyor, rekabet açısından vergi rekabeti açısından.

Servet vergilerinin gelir dağılımı düzenlemede çok daha doğrudan ve etkin rol oynayabileceğine şahsen inanıyorum. Türkiye'de de bu anlamda hiç vergi alınmayan bir alan görüyorum. Ama bu tabii ki ülkenin buna hazır olması konusudur.

Sermaye birikimini olumsuz etkileyecek yönleri olursa bu da yine ekonomiye olumsuz etki şeklinde yansır, buna da dikkat etmek gerekiyor. Hassas bir konu olduğu için buna isterseniz böyle cevap vereyim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim efendim.

Efendim şimdi bir de Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesinden Doçent Doktor Hasan Vural Bey bir soru yöneltmek istiyor, tarımdaki kayıtdışılıkla ilgili olarak.

Buyurun Hasan Bey.

DOÇ. DR. HASAN VURAL- Kısaca sayın konuklarımıza bir bilgi vermek istiyorum; Türkiye ekonomisinin temeli tarıma, tarım ekonomisine dayanır. Dolayısıyla da ticareti de kayıtsız ekonomi buradadır.

Fakat bu konuda mesela bu raporda uzmanlar kurulunda, en büyük kaçakta buradadır, bu hesaplanan rakamların çok üstünde. Örneğin meyve, sebzenin yüzde 80'i kaçak pazarlanır. 10 milyar dolar civarında bir para şeye girmiyor.

Sütün yüzde 80'i tarım dışı pazarlanır, yüzde 60'ı sokak sütüdür, zeytinyağında da aynı şekildedir.

Şimdi bu konularda, tarımsal ve tarım ekonomisi konularında görüş alınırsa biz gerçekte kayıtsız ekonominin temeline inmiş oluruz.

Şimdi bununla ilgili ne yapılması düşünülüyor ve bu dikkate neden alınmıyor?

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim efendim.

Efendim Sayın Koyutürk acaba tarım konusunda da bu kayıtdışı raporunuzda alındı mı, Sayın Doçent Doktor Hasan Vural'a bu konuda bilgi verirsiniz.

Elbette tarımsız ekonomi düşünülemez, hele Türkiye ekonomisinde tarımı almadığınız zaman zaten yaptığınız çalışma çok eksik kalmış olur. DİE'in "input-output" tablolarında tabii ki tarımın sektörüyle, hem alt sektörüyle ilgili veriler var. Dolayısıyla tarım sektörü de dikkate alınmıştır, zaten rapor

incelendiğinde görülecektir. Tarım ve alt sektörleri itibariyle rakamlarda mevcuttur.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim efendim.

Efendim Sayın Gültekin Bey bir soru yöneltmek istiyormuş, buyurun Sayın Özdemir.

... ÖZDEMİR- Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Bir soru yöneltmekten ziyade bir tespiti ve düşüncemi sizlerle paylaşmak istedim.

Gerçekten Sayın Bakanımız bu konunun Türkiye ekonomisi açısından hangi problemleri getirdiğini ve ne kadar önem taşıdığını fevkalade isabetle vurguladılar. Samimiyetle inanıyorum ki, geçmiş yıllarda Maliye'nin sorumlu bir noktasında bulunan bir meslektaşınız ve arkadaşınız olarak bu konuyu biz adam gibi, tabir yerindeyse, çözümleyebilirsek Türkiye ekonomisinin gerek dış denge açısından, gerek toplumsal denge açısından kökünden sorunlarını çözmeye imkanına kavuşuruz. Fakat şu günkü çalışmalar içerisinde vurgulayacağım iki nokta daha var. Bunlardan bir tanesi arkadaşlarımızın yaptığı kayıtdışı ekonominin boyutu konusu. Elbette bunun güçlü güçsüz yanları olabilir, diğer yöntemlerde olduğu gibi. Fakat üzülmesinler, ben biraz ilgilendiğim için şunu söyleyebilirim: Şu anda Türkiye'de bu konudaki akademik çevrelerce de üstlenilen 20-25 dolayında çalışma var. Bu çalışmalarını şöyle üstten aşağı sıralamıştı zaten Serdar arkadaşım kendi çalışmasında, bunların şöyle bir mantıklı ortalamasına baktığımız zaman şu yapılmış çalışmanın gerçeği yansıttığını görüyoruz. Yani Türk ekonomisi nereden bakarsanız bakınız yüzde 30 dolaylarında kayıtdışında, dolayısıyla vergisiz alanda cereyan ediyor.

Şimdi bu alandan biz yüzde 30 dolayında mevcut vergi gelirlerimize katkıda bulunursak birden bire gün doğacak, güneş doğacak Türkiye ekonomisine ve Türk kamu yönetimine, birinci ifade etmek istediğim olay bu. Ama ihmal edildi diyemeyeceğim, belki arka plana itildi diyebilirim. Arkadaşlar bazen okuyoruz, özellikle bilim adamlarımız kayıtdışı ekonominin yararları-zararları, olumlu tarafları-olumsuz tarafları. Şimdi ben şunu ifade etmek

istiyorum: Anayasanın 73'ncü maddesi gayet açık hepiniz biliyorsunuz, herkes diyor mali gücüne göre vergi verecek. Anayasa'nın söylediği bir şeyin aksine bunun hâlâ yararı gibi, ekonomik açıdan da olsa boyutlarıyla ilgilenmek bana fevkalade anlamsız geliyor. Lütfen akademisyenlere özellikle yöneliyorum, bir daha kayıtdışı ekonominin iktisadi yararları gibi bir paragraf ve başlık altında konuyu incelemesinler öneriyorum.

İkincisi, bu madem ki Anayasa'da bu şekilde öneriliyor, bu aslında siyasi bir olaydır. Çünkü bütçe hakkı ve vergi hakkı siyasi bir olaydır. O halde bunun başarılması da bir siyasi iradeyi gerektirir. Teknisyen arkadaşlarımız bunu sadece Türkiye'de değil, belki birçok uluslar arası boyutta da çok yüksek değerde ve ölçüde, karakterde, kalitede yapabilecek arkadaşlarımız yapıyorlar. Ama bunun hayata geçirilmesi ihtiyacı siyasi bir kararlılık ister. Sayın Bakanımız yok, mutlaka bu mesajımız kendilerine şifahen de arz ederim ulaşacaktır, bu bir siyasi kararlılıktır. Kendilerinin döneminde bu siyasi irade hayata geçirilirse, şimdiye kadar ki düzenlemelerin olumsuzluklarına da değinmek istemiyorum. Arkadaşım değindi, bu geçiş döneminin zorunlu bazı münferit düzenlemeleri dedi, Gelir İdaresi Başkanvekili arkadaşım; birlikte çalıştığım, çok sevdiğim, gerçekten değerli bir arkadaşım. Ama bunlar benim olumlu baktığım düzenlemeler değildi, bunu sizlerle paylaşayım. Ama şimdi tam fırsattır, bütün bu olumsuzlukları kökünden giderecek bir fırsat yakalanmıştır, siyasi irade madem buna karar vermiştir, inşallah başarılı olur.

Ben Hesap Uzmanları Kurulumuzun 60'ncü yılını canı yürekten kutluyorum. Bundan sonraki yıllarda da ülkemize bu ana kadar ki değerli hizmetlerinin daha iyilerini vereceğine inanıyorum. Başkanı, panelistleri, saygıyla, sizleri de sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI- Peki teşekkür ederiz Sayın Özdemir sağolun.

Efendim Sayın Suat Boydaş'ın soruları var; Sayın Boydaş.

SUAT BOYDAŞ- Efendim ben sorumu Güngör Uras Beye tevcih etmek istiyorum.

Ve buna da gelirken bir-iki açıklamada bulunmak istiyorum.

Bundan birbuçuk, iki ay evvel Kıbrıs'taki arabulucu olan "Desoto"nun İstanbul'da bir konferansı oldu ve onun ayrıca "Sermayenin Sırrı" isimli kitabı yayınlandı. Ben kayıtdışı ekonomiyle ilgili olarak üç-dört aydır kendim çalışıyorum. O kitabı çok değerli buldum ve bu toplantıyı da bir sonuç odaklı toplantı haline getirilmesinde fayda ümit ediyorum.

Bu toplantıda sadece kayıtdışı vergi konusu odaklı olarak ele alındı. Halbuki kayıtdışı ekonomi lafını da kullandığımızı göre, ekonominin bütün kesimlerini içine alması lazım kayıtdışılık bakımından. Diğer bir ifadeyle, bugün kayıtdışında kalmış olan bütün gayrimenkullerin...(Kaset sonu)